

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Ivo Hnízdl

**Miloš Zeman premiér a prezident:
názorová proměna či kontinuita?**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Ivo Hnízdil**

Vedoucí práce: **PhDr. Kamil Švec, Ph.D.**

Datum obhajoby: **2016**

Bibliografický záznam:

HNÍZDIL, Ivo. *Miloš Zeman premiér a prezident: názorová proměna či kontinuita?* Praha, 2016. 50 s. Bakalářská diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Kamil Švec, Ph.D.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je analyzovat názorová stanoviska Miloše Zemana jako premiéra a jako prezidenta v analogických politických situacích ve třech okruzích, přičemž vybraná problematika se úzce dotýkala úřadů předsedy vlády, respektive prezidenta republiky. Srovnáním těchto názorových stanovisek práce dospěla k závěru, že Miloš Zeman není ve svých názorech příliš konzistentní. Jako pravděpodobné se jeví, že změna jeho názorů je motivována aktuálním politickým profitem a snahou maximalizovat vliv zastávané ústavní funkce. Teoreticky je práce podložena charakteristikou politického systému České republiky s důrazem na nutnou kooperaci dotčených složek státní moci. Tím umožní čtenáři vhled a zařazení jednotlivých názorových stanovisek Miloše Zemana do reálií praktického fungování systému. Na tomto teoretickém podkladu pak zřetelněji vynikne motivace Miloše Zemana ke změně či setrvání na dřívějším názorovém stanovisku.

Abstract

The aim of this thesis is to analyse opinions of Milos Zeman as the prime minister and as the president in similar political situations in three circuits, while selected issues closely touched the offices of the Prime Minister, or the President. Comparing these standpoints this paper concludes that Milos Zeman is not very consistent in his opinions. It seems that a change of his views is motivated by the current political profit and maximizing influence of the held constitutional post. Theoretical part of this paper characterizes the political system of the Czech Republic with emphasis on the necessary cooperation of concerned branches of state power. This allows readers the insight and the inclusion of individual standpoints of Milos Zeman to the realities of the practical functioning of the system. On this theoretical basis clearly stands out Milos Zeman's motivation to change viewpoint or stay in the former one.

Klíčová slova

Miloš Zeman, premiér, prezident, parlamentarismus, semiprezidencialismus, přímá volba prezidenta, Česká republika, Česko

Key words

Milos Zeman, prime minister, president, parliamentarism, semi-presidentialism, direct presidential election, Czech Republic, Czechia

Počet znaků včetně mezer: 88 143

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného akademického titulu
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. 5. 2016

Ivo Hnízdil

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Kamilu Švecovi Ph.D. za cenné rady, podněty a za vstřícnost při konzultacích.

Miloš Zeman premiér a prezident: názorová proměna či kontinuita

Projekt bakalářské práce

Ivo Hnízdl

Politologie a mezinárodní vztahy

2. ročník

1. Vymezení tématu práce

Miloš Zeman, působil v době po listopadu 1989 v několika významných ústavních funkcích. Nejprve jako předseda Poslanecké sněmovny, následně v letech 1998 až 2002 jako předseda vlády. Po ukončení tohoto volebního období se z politické scény stáhl na více než deset let. Tato doba byla přerušena dvěma neúspěšnými pokusy o návrat do politiky. Nejprve se jednalo o kandidaturu na post prezidenta v roce 2003 a v roce 2010 vedl kandidátku Strany práv občanů do voleb do dolní komory Parlamentu. Od ledna 2013 zastává funkci prezidenta republiky, na kterou se rozhodl kandidovat po uzákonění přímé volby. Pro potřeby práce budou podstatná období, kdy Miloš Zeman působil jako premiér a prezident. Tyto vysoké ústavní funkce musí z povahy českého politického systému v některých otázkách spolupracovat a právě fungování této spolupráce bude pro účely práce zásadní.

První část práce bude věnována náhledu do fungování politického systému České republiky. Práce se zaměří na vymezení pravomocí prezidenta a premiéra podle Ústavy a platných zákonů. Dále bude věnována politické kariéře Miloše Zemana a jejímu průběhu.

Druhá (stěžejní) část bude věnována srovnání některých výroků a názorů Miloše Zemana. Tyto výroky budou vztahovány právě k politickému a ústavnímu fungování České republiky a bude se jednat o názory k relevantnímu problému, ke kterému byl nucen zaujmout stanovisko jako premiér i jako prezident, či se k dané problematice vyjadřoval v době po odchodu z politiky. Nejlépe však názory ty, které se týkají vykonávání obou těchto funkcí. Bude se tedy jednat o výroky Miloše Zemana jako premiéra, z doby mimo aktivní politiku a jako prezidenta a ty podrobíme vzájemnému srovnání.

V práci bude kladen důraz na zodpovězení výzkumných otázek. Bude se jednat o otázku, jaký byl názorový posun Miloše Zemana na danou problematiku, případně v čem zůstal konzistentní. Dále stanovíme otázky, které pomohou zodpovědět, jaký byl charakter názorového posunu. A to následující: „Měla problematika, na kterou Miloš Zeman změnil názor, spojitost s aktuálně zastávanou ústavní funkcí?“ a dále: „Uplatňuje prezident Miloš Zeman stejné postupy, jaké požadoval po prezidentu Havlovi v době, kdy on sám zastával úřad premiéra?“

2. Cíl práce

Cílem práce je porovnat výroky či konkrétní kroky Miloše Zemana ve třech výše zmíněných obdobích vztahující se ke stejné nebo obdobné problematice. Následným srovnáním těchto výroků a kroků zjistit, jaký a zda-li vůbec, byl názorový posun v dané

problematicke. Dále má práce za cíl odpovědět, zda má názorový posun spojitost se zastáváním rozdílné ústavní funkce, či zde existují jiné determinanty, které názor mohly formovat.

3. Postup

V praktické části práce bude pozornost věnována následujícím třem okruhům témat, která vzbuzovala jisté kontroverze či střety s jinými ústavními činiteli:

- názory na formování vlády a parlamentní většiny;
- spory o pravomoci prezidenta republiky;
- změna volebního systému – nárůst většinových prvků.

Každé z následujících témat bude stručně vymezeno, včetně historických a politických konotací. Okruhy témat byly vybírány tak, aby se těmto tématům Miloš Zeman věnoval jako premiér i jako prezident. Tedy aby bylo možno srovnávat názory zastávané z pozice předsedy vlády i z pozice prezidenta. Pro potřeby bakalářské práce budou brány v potaz i reálné kroky, které Miloš Zeman učinil. Tyto kroky a výroky budou rozdělovány podle období, kdy byly vyřčeny, respektive provedeny, což v práci umožní srovnávat, jak se ke konkrétní tématice stavěl jako premiér i jako prezident.

4. Předpokládaná struktura práce

- I. Úvod
- II. Osobnost a politická kariéra Miloše Zemana
- III. Ústavní systém České republiky
 - a. Postavení premiéra v politickém systému České republiky
 - b. Postavení prezidenta v politickém systému České republiky
- IV. Názory Miloše Zemana na zkoumanou problematiku a jejich vývoj
 - a. Názory na formování vlády a parlamentní většiny
 - b. Spory o pravomoci prezidenta republiky
 - c. Změna volebního systému
- V. Závěr

5. Hlavní zdroje literatury

FILIP, Jan. *Zákonodárná moc v Ústavě ČR a právní status Parlamentu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 63 s. ISBN 80-210-0673-0

KLÍMA, Michal. *Volební reforma v České republice v letech 1998 - 2000. Politologický časopis* [online]. 2000. č.3 [cit. 2014-05-30]. Dostupný z WWW
<<http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/1998/3/1998-3-1-Kl%C2%B0ma-Sm%C2%B0%C3%81en%C5%BE%20volebn%C2%B0%20syst%C4%81m.pdf>>

KROUPA, Jiří. *Základy politického systému České republiky*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 88 s. ISBN 978-80-210-5384-7

MLSNA, Petr; Jan KYSELA; SUCHÁNEK, Radovan; MARŠÁLEK, Pavel; JIRÁSKOVÁ, Věra; KUDRNA, Jan; WINTR, Jan. *Ústava ČR - vznik, vývoj a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 384 s. ISBN 978-80-87212-63-9.

Novela č. 204/2000 Sb. zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky

PAVLÍČEK, Václav; GRONSKÝ, Jan; HŘEBEJK, Jiří; JIRÁSKOVÁ, Věra; MIKULE, Vladimír; PEŠKA, Pavel; SLÁDEČEK, Vladimír; SUCHÁNEK, Radovan; SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústavní právo a státověda*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 1119 s. ISBN 978-80-87212-90-5.

SMLOUVA o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou. BBC [online]. [cit. 2014-05-25]. Dostupné z WWW
http://www.bbc.co.uk/czech/volby2002/parties_opsmlouva.htm

ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Vyd.1. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, 236 s. ISBN 978-80-210-4520-0

TABERY, Erik. *Vládeme, neruší: opoziční smlouva a její dědictví*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2006, 300 s. ISBN 80-7185-446-8

VODIČKA, Karel; CABADA, Jaroslav. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 3 Praha: Portál, 2011, 486 s. ISBN 978-80-7367-893-7

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů

Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů

ZEMAN, Miloš. *Zpověď informovaného optimisty: rozhovor s Petrem Žantovským.*

Řitka: ČAS, 2012, 221 s. ISBN 978-80-87470-85-5

ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice.* Vyd.1. Praha: OTTOVO nakladatelství,

2005, 344 s. ISBN 80-7360-260-1

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	3
1. Politický systém České republiky.....	8
1.1. Moc zákonodárná.....	8
1.1.1. Poslanecká sněmovna.....	9
1.1.2. Senát.....	10
1.2. Moc soudní.....	11
1.2.1. Ústavní soud.....	11
1.3. Moc výkonná.....	12
1.3.1. Prezident republiky.....	12
1.3.2. Vláda.....	14
1.3.2.1. Premiér jako první mezi rovnými či nerovnými?.....	15
2. Česká republika mezi parlamentním a poloprezidentským systémem?.....	17
3. Miloš Zeman premiér a prezident.....	18
3.1. Politická kariéra Miloše Zemana.....	18
3.2. Názory Miloše Zemana na vliv ústavních činitelů na jmenování vlády.....	21
3.2.1. Miloš Zeman jako premiér.....	22
3.2.2. Miloš Zeman jako prezident.....	23
3.3. Vývoj názorů na šíři prezidentských pravomocí.....	24
3.3.1. Miloš Zeman jako premiér.....	25
3.3.2. Miloš Zeman jako prezident.....	27
3.4. Vývoj názorů Miloše Zemana na změnu volebního systému do Poslanecké sněmovny.....	30
3.4.1. Miloš Zeman jako premiér.....	31
3.4.2. Miloš Zeman jako kandidát na prezidenta a prezident.....	32

4. Analýza názorové kontinuity Miloše Zemana jako premiéra a prezidenta	34
Závěr.....	38
Seznam použité literatury.....	41
Knižní publikace a odborné články	41
Elektronické zdroje	44
Legislativní dokumenty a parlamentní stenoprotokoly	48

Úvod

Miloš Zeman působí na české politické scéně již od počátku 90. let a během své kariéry se stal jednou z jejich nejvýraznějších postav. Do politiky vstoupil zprvu jako nestraníček za sociálně liberální unii, poté působil jako člen a následně i jako předseda České strany sociálně demokratické a právě s jeho vstupem do sociální demokracie byla svázána jeho politická kariéra. Jako její předseda po volbách roku 1996 stanul v čele Poslanecké sněmovny Parlamentu, po předčasných volbách 1998 pak dokonce sociální demokracie vytvořila jednobarevnou vládu s Milošem Zemanem v čele. V jejím čele pak zůstal až do konce volebního období, načež odešel do politického důchodu. Následujících deset let se pak neslo v znamení více či méně úspěšných pokusů o návrat do politiky, následovaných návraty na Vysočinu. Mimo jiné se jednalo o neúspěšnou prezidentskou kandidaturu v roce 2003. Změnu však přineslo uzákonění přímé volby prezidenta. Této volby se Miloš Zeman s podporou své Strany práv občanů úspěšně zúčastnil a stal se prvním přímo zvoleným prezidentem České republiky, když ve druhém kole porazil svého protikandidáta Karla Schwarzenberga. Z minulého působení Miloše Zemana v politice bylo zřejmé, že úřad bude vykonávat odlišně od svých předchůdců, nicméně se ale slovně profiloval jako prezident všech, prezident nadstraníčeký a prezident, který chce lid spojovat. 7. březen roku 2013, tedy den inaugurace Miloše Zemana, se pak ukázal jako výrazný mezník ve vnímání prezidentského úřadu v českém politickém systému. Zvolený prezident se ujal úřadu, který se v České republice těší nejen všeobecné vážnosti díky silné masarykovské tradici či exprezidentu Havlovi, ale je vnímán i jako jakási morální autorita politiky, těšící se velké důvěře občanů. Tuto neformální sílu úřadu využívali oba čeští porevoluční prezidenti Havel a Klaus, kteří se snažili různými způsoby uplatňovat svůj vliv a prosadit své názory. To svého času kritizoval i Miloš Zeman jako premiér, který naopak chtěl prezidenta omezit. Například v oblasti jmenování členů bankovní rady České národní banky, které podmiňoval kontrasignací premiéra či pověřeného člena vlády. Tento spor nakonec rozhodoval Ústavní soud, který se přiklonil k výkladu Ústavy zastávaný prezidentem Havlem. Nicméně přímo zvolený prezident Zeman, s pocitem vyšší legitimacy daným způsobem volby, začal i přes tuto minulost vystupovat mimořádně aktivně. Již ve volební kampani Miloš Zeman avizoval, že chce být prezidentem aktivním a zasahovat z titulu prezidentské funkce do politického dění. Krizová situace, ve které se toho času nacházela vládní středopravá koalice pod vedením Petra Nečase, pak umožnila naplno odhalit možnosti prezidenta, který se nespokojí s reprezentativní rolí v politickém

životě. Toto jednání, kdy svévolně a bez konzultací s parlamentem jmenoval úřednickou vládu, sklidilo významnou kritiku z řad politiků, médií a veřejnosti. Sílu úřadu prezidenta pak demonstroval i v následujících měsících, kdy rekordně dlouho po předčasných volbách nejmenoval nového premiéra a udržoval u moci jím jmenovanou úřednickou vládu bez důvěry Poslanecké sněmovny. Toto jednání prezidenta republiky pak zavdalo vzniku mnoha debat o posunování českého politického systému k semiprezidencialismu nebo o tom, zda prezident Ústavu překrucuje či dokonce porušuje. Objevily se ale též hlasy poukazující na vyšší legitimitu přímo zvoleného prezidenta a jeho obhajobu v tomto počínání. Nicméně tato práce bude na Miloše Zemana a jeho činy nahlížet z jiné perspektivy. Podstatné bude srovnání názorů, které Miloš Zeman zastával jako premiér a jejich analýzu za účelem porovnání se současnými kroky jakožto prezidenta. Právě tato analýza pak umožní říci, zda by Miloš Zeman obstál jako prezident i podle svých dřívějších měřítek, která aplikoval jako premiér na prezidentství Václava Havla. Právě tato myšlenka a snaha vykládat pravomoci prezidenta značně extenzivně, a to zejména na úkor vlády a parlamentu, dala za vznik této bakalářské práci s názvem: „Miloš Zeman premiér a prezident: názorová proměna či kontinuita?“

Cílem této bakalářské práce je určit míru názorové rozdílnosti respektive shody Miloše Zemana jako premiéra a Miloše Zemana jako prezidenta. Bude tedy mapovat vývoj jeho názorů od dob jeho působení ve Strakově akademii v čele vlády ČR po druhé výročí jeho působení ve funkci prezidenta republiky. Jedná se tedy o období ohraničené daty 22. 7. 1998, kdy byla jmenována jeho vláda, a 7. 3. 2016, kdy oslavil tři roky působení v nejvyšší ústavní funkci. Protože samotná změna (či stálost) názoru není příliš vypovídající, práce se též pokusí podat možná vysvětlení a poukázat na pravděpodobné determinanty, které případnou změnu názoru mohou vysvětlit. Na vybraných případech se práce pomocí výzkumných otázek bude snažit primárně zjistit, zda na změnu názoru měla vliv aktuálně zastávaná ústavní funkce prezidenta, respektive premiéra, a zda se názor posunul za účelem maximalizace svého vlivu a pravomocí v konkrétní funkci.

Samotnou analýzu zkoumaných názorových okruhů následně práce podrobí výzkumným otázkám. Pomocí výzkumných otázek se práce pokusí odpovědět, zda u Miloše Zemana došlo k názorovému posunu v dotčených oblastech („Jaký byl názorový posun Miloše Zemana na danou problematiku a v čem Miloš Zeman zůstal konzistentní?“). Analýza bude dále doplněna i dalšími výzkumnými otázkami, které pomohou charakterizovat

tento případný posun, například zda mohl být zapříčiněn změnou aktuálně zastávané ústavní funkce („Měla problematika, na kterou Miloš Zeman změnil názor, spojitost s aktuálně zastávanou ústavní funkcí?“) a nakonec, zda Miloš Zeman postupuje podle kritérií, která jako premiér vyžadoval po tehdejším prezidentu Havlovi („Uplatňuje prezident Miloš Zeman stejné postupy, jaké požadoval po prezidentu Havlovi v době, kdy on sám zastával úřad premiéra?“).

K samotné analýze výroků a názorů prezidenta Miloše Zemana pak bude využita srovnávací metoda. Ta bude sloužit k porovnávání analogických historických situací, ve kterých hrál Miloš Zeman roli jako premiér či jako prezident. Tedy situace s velmi blízkou problematikou, ke kterým musel v jednotlivých funkcích premiéra a prezidenta zaujmout určité stanovisko. Každé názorové stanovisko k určité situaci, které zastával v roli premiéra, bude podrobena srovnání se stanovisky k obdobné problematice, které Miloš Zeman vyjadřoval z pozice prezidenta. Díky využití této metody pak práce bude moci přinést odpověď na otázku, zda je prezident ve svých názorech konzistentní či nikoliv. Zároveň pak díky srovnání nejen samotných výroků, ale i kontextů, v nichž byly proneseny, bude možno popsat případný názorový posun, to znamená, zda prezidenta ke změně názoru přivedla aktuální situace a dílčí odlišnosti oproti vybrané situaci v minulosti, zda se jedná o postupný názorový posun či zda může být hlavní příčinou změny odlišnost aktuálně zastávané ústavní funkce. V ideálním případě nám srovnání postojů umožní doložit, zda tyto kroky měly podpořit politický vliv dané ústavní funkce.

Kromě samotného úvodu, bude práce dále strukturována do dvou hlavních částí. První z nich bude část teoretická. Ta popíše fungování a východiska samotného českého politického systému, který se pokusí charakterizovat. Vzhledem k tématu práce a důležitosti postavení ústavních institucí předsedy vlády a prezidenta republiky bude v této kapitole zásadní určit hlavně sílu jejich postavení ve vzájemném vztahu, případně zda se v tomto případě systém řadí mezi režimy s parlamentní či poloprezidentskou formou vlády. Tato otázka je důležitá vzhledem k momentálním polemikám, zda se prezident Miloš Zeman snaží svou politikou posunovat zaběhlý řád směrem k semiprezidencialismu.

Dále se pak teoretická část práce bude zabývat samotným vymezením pravomocí a postavení předsedy vlády, respektive prezidenta tak, jak jsou dány Ústavou České republiky a interpretovány v odborných publikacích a v judikatuře. Pozornost pak bude

věnována i zaběhlé praxi a tzv. ústavním zvyklostem. Důraz v jednotlivých podkapitolách věnovaných těmto ústavním funkcím bude kladen na oblasti, kde se předpokládá vzájemná koordinace či spolupráce obou institucí. V části věnované pozici prezidenta republiky se práce též zaměří na otázku případné vyšší legitimacy přímo voleného prezidenta s vědomím faktu, že nárůst legitimacy není nijak reflektován v ústavních člancích věnovaných roli prezidenta.

Druhá kapitola se pak bude věnovat konkrétní problematice. Tato kapitola bude členěna do tří částí. Z hlediska logičnosti výkladu bude první z nich věnována krátkému popisu politické kariéry Miloše Zemana a jejích stěžejních bodů. Měla by též objasnit hodnotové či ideologické pilíře, které formovaly světonázor Miloše Zemana, a upozornit na jejich rigiditu nebo proměnlivost. Tato část by pak čtenáři měla poskytnout dostatečný přehled o vývoji kariéry Miloše Zemana a též by měla sloužit jako základ k lepšímu pochopení dalších částí práce.

Stěžejní část práce, jak je již názvu práce patrné, si za cíl klade srovnat stanoviska Miloše Zemana jako premiéra i jako prezidenta k relevantní problematice. Srovnávány budou názory zastávané Milošem Zemanem ve třech okruzích témat, které byly vybírány tak, aby se v nich obsažená problematika dotýkala působnosti obou ústavních funkcí nebo aby se k nim Miloš Zeman z titulu obou funkcí vyjadřoval. Samotná analýza těchto výroků pak bude koncipována tak, že nejprve u vybrané problematiky budou uvedeny názory Miloše Zemana jako předsedy vlády, v další podkapitole potom jako prezidenta republiky. Nutné bude také uvést i historické konotace a popis situací, aby byla jasná jejich shodnost, popřípadě byly jasně uvedeny rozdíly, které by mohly mít na změnu postoje Miloše Zemana vliv. Konečně pak srovnání obou analogických situací a jejich aspektů umožní přinést jasné důkazy o názorové stálosti či proměnlivosti Miloše Zemana a též pravděpodobný důvod, proč u něj k tomuto posunu mohlo dojít.

Období analyzované v práci začíná 22. červencem 1998, tedy jmenováním vlády sociální demokracie se Zemanem v čele, a končí k 7. březnu 2016. Práce tedy zahrnuje jeho působení jako ministerského předsedy, období bez významné politické funkce i působení ve funkci prezidenta republiky. Analyzované období končí dnem, kdy Miloš Zeman oslavil tři roky působení na Pražském hradě. Zejména období premiérské a prezidentské je pro účely práce relevantní, ale pro srovnání mohou být využity i výroky týkající se

dané problematiky z období jeho působení mimo aktivní politiku, kdy vystupoval spíš jako občasný glosátor politického dění.

Pro teoretickou část bude práce využívat primárně Ústavu České republiky a literatury Ústavu interpretující. Jednat se bude například komentář k Ústavě od Cyrila Svobody a Dušana Hendrycha (1997) či Aleše Gerlocha (2002).“ Dále pak bude vycházet z odborné literatury věnující se postavení ústavních činitelů v českém politickém systému a jeho samotné charakteristice. Zde se práce bude opírat o práce Michala Kubáta (2013). Využíván bude též sborník vzniklý pod dohledem Miroslava Nováka a Miloše Brunclíka „Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech“ (Novák, Brunclík 2008). Dále bude využita práce Karla Vodičky (2011) a Jana Wintra (2008), které se rovněž věnují roli prezidenta v politických procesech. K určení, jakému modelu odpovídá český politický systém, budou využity publikace Karla Klímy (2004), Sartoriho (2001) či Petra Justa (2012).

V části praktické pak práce využije jak zdroje knižní tak i internetové. V první řadě se jedná o literaturu vztahující se k samotnému působení Miloše Zemana v politice. Zde je nutno uvést jeho interpretaci vlastního působení, které popsal v knize „Jak jsem se mýlil v politice“ (Zeman 2005) tak i práce jiných autorů za všechny bude uveden dokument Erika Taberyho „Vládeme nerušit“ (Tabery 2006), který se potýká s problematickými body premiérství Miloše Zemana. Využity budou i odborné texty a komentáře autorů zabývajících se dopady přímé volby na fungování parlamentarismu. Jednat se bude například o Petra Pitharta (2012), Miloše Brunclíka (2014a), Šimona Drahokoupila (2013) nebo Jiřího Pehe (2013). Ohledně změn volebního systému pak bude využit článek Zdeňka Koudelky pro Politologický časopis (Koudelka 2000: 90-95). Taktéž budou využity judikáty Ústavního soudu k zahrnuté problematice (Nález č. 64/2001 Sb.).

Velký důraz bude kladen též na internetové zdroje, ze kterých bude práce čerpat názory Miloše Zemana k různým tématům v průběhu času. Bude se jednat o zpravodajské portály Idnes.cz (Kopecký 2015), Ihned.cz (Eliášová 2012), Aktuálně.cz (Hradilek 2010) nebo České televize (Strašíková 2009; Bém 2013). Čerpáno též bude z online dokumentů Vlády ČR (ČSSD, ODS 1998) a stenoáznamů či tisků Poslanecké sněmovny (Výborný 1996) či Senátu (Zeman 2013), odkud budou čerpány i informace o přijímaných zákonech, případně změnách Ústavy (Sněmovní tisk 537).

1. Politický systém České republiky

Vznik současného politického systému je velmi silně spojen s předchozím fungováním České republiky v rámci Československa po roce 1989, kdy postupným přebíráním pravomocí federální vlády vznikaly dvě samostatné republiky se svým vlastním politickým uspořádáním, které 1. 1. 1993 nahradily Českou a Slovenskou federativní republiku na politické mapě Evropy. Právě Česká národní rada schválila 26. 12. 1992 ústavní zákon č. 1/1993 Sb. známý jako Ústava České republiky. Ta Českou republiku stanovuje jako svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Akcentuje též roli lidu jako jediného zdroje státní moci, který ji však vykonávána zprostředkovaně pomocí volených zástupců a orgánů moci výkonné, zákonodárné a soudní, přičemž jádrem systému samotného jsou centrální ústavní orgány. Jmenovitě se jedná o prezidenta, vládu, parlament a Ústavní soud (Vodička 2011: 313). Ústava jednotlivé moci dále definuje v příslušných hlavách a článcích, včetně role jednotlivých ústavních činitelů či institucí, přičemž podle jejich vymezení splňuje podle Petra Justa znaky klasického parlamentarismu, což by neměla změnit ani přímá volba hlavy státu (Just 2012: 153). Vzhledem k vzájemné provázanosti jednotlivých složek státní moci se je práce pokusí stručně charakterizovat s důrazem na jejich vzájemnou kooperaci. To následně umožní lépe ilustrovat počínání Miloše Zemana.

1.1. Moc zákonodárná

Moc zákonodárná, jinak též legislativa, je moc vykonávaná parlamentem. V případě České republiky se jedná o parlament dvoukomorový, která je tvořen Poslaneckou sněmovnou (dolní komora) a Senátem (horní komora). Jejich postavení v rámci českého politického systému je vymezeno článkem 15, odst. 1 a 2 Ústavy. Systém, který je v České republice uplatňován se vyznačuje právě ústředním postavením parlamentu, který má jako jediný spolu s přímo voleným prezidentem přímou demokratickou legitimitu, která je dána přímou volbou občany a další instituce jako například vláda jsou pak od jeho legitimity odvozeny (Vodička 2011: 313). To se v tomto systému projevuje například tím, že vláda je přímo odvozena od většiny v Poslanecké sněmovně.

Samotné těleso parlamentu je mimo jiné inspirováno Ústavou meziválečného Československa z roku 1920, přičemž ústavodárce se záměrně vyvaroval jistých

nedostatků prvorepublikového Národního shromáždění. Například byl zvolen model odlišných volebních systémů do obou komor a částečně též jiné načasování voleb do Senátu, aby mohl plnit svou kontrolní funkci. Jak bude patrné z níže uvedeného, zvolený systém by bylo možno zařadit jako nevyvážený bikameralismus (Just 2012: 158).

Do obou komor jsou jejich členové voleni přímo, nicméně pro každou z nich platí odlišný volební systém. Členství v obou komorách zároveň Ústava nepřipouští, jakož i současný výkon funkce prezidenta či soudce a jiných stanovených zákonem (čl. 22 Ústavy). Členství ve vládě je naopak přípustné, dalo by se říci, že se jedná o běžnou záležitost. Členům vlády je ale Ústavou zakázáno zastávat vyšší parlamentní funkce.

1.1.1. Poslanecká sněmovna

Poslanecká sněmovna vznikla 1. 1. 1993 přetvořením z České národní rady. Je tvořena 200 poslanci, kteří jsou voleni v přímých volbách na čtyřleté funkční období a v jejím čele stojí předseda a místopředsedové. Volení jsou poměrným systémem ve 14 volebních krajích, které korespondují s krajským uspořádáním republiky platným od roku 2000. V současnosti je volební klauzule stanovena na 5 % pro samostatně kandidující politickou stranu, pro vícečlenné volební koalice pak klauzule narůstá o 5 % za každou další stranu až do výše 20 %.

Sněmovna má pak rozhodující slovo v legislativním procesu, kdy může přehlasovat veto Senátu i prezidenta republiky a to nadpoloviční většinou všech poslanců. Sněmovna má též výlučné právo schvalovat státní rozpočet a státní závěrečný účet, což je vyhrazeno pouze této komoře.

Poslanecké sněmovně je odpovědná vláda, která po svém jmenování prezidentem republiky žádá Sněmovnu o důvěru. Zároveň jí kdykoliv během funkčního období jí může být vyslovena nedůvěra. Z tohoto plyne závislost vlády na poslanecké většině, na jejímž základě se též zformovala. Oproti jiným parlamentním systémům vláda nemá žádnou možnost dolní komoru rozpustit, což umocňuje dominanci parlamentu v rámci politického uspořádání republiky. Společně s faktem, že v České republice není uplatněno konstruktivního vyjádření nedůvěry jako například v německém kancléřském modelu, to z českého Parlamentu dělá rozhodující složku moci ve státě.

Členové vlády mají právo účastnit se schůzí Sněmovny, respektive Senátu, a mají též právo přednostního udělení slova (čl. 38 Ústavy). Poslanci jsou oprávněni jednotlivé členy vlády včetně premiéra interpelovat (čl. 53 Ústavy), čímž vykonávají svou kontrolní funkci, kterou vůči vládě mají. Vztah vlády a Sněmovny je dále umocněn i tím, že vláda se stala hlavním předkladatelem návrhů zákonů, přičemž i k návrhům jiných stran podává stanovisko. Velice důležitá je též pravomoc předsedy Poslanecké sněmovny navrhnout prezidentovi kandidáta na premiéra, pokud předchozí dva pokusy prezidenta republiky nebyly úspěšné (čl. 68 Ústavy). Tato pravomoc Sněmovny pak zákonodárnou moc chrání před možností, že by prezident chtěl uměle vyvolat politickou krizi a předčasné volby.

Propojení jednotlivých složek státní moci je patrné nejen na vztahu Sněmovny a vlády, nýbrž i na vztahu Sněmovny a prezidenta republiky. Ten svolává Sněmovnu k první schůzi během prvních 30 dnů po volbách, může požádat o svolání mimořádné schůze a ve článku 35 Ústavy jsou pak stanoveny konkrétní případy, kdy prezident republiky může rozpustit Sněmovnu. Do legislativního procesu též prezident zasahuje díky svému právu tzv. suspenzivního veta, což znamená možnost vrátit Parlamentu jakýkoliv zákon, s výjimkou ústavního, do 15 dnů od doručení s odůvodněním (čl. 62 Ústavy). Kromě společné participace na legislativním procesu spolu obě ústavní instituce spolupracují při jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, kdy prezident jmenuje ty kandidáty, které mu doporučí Poslanecká sněmovna (čl. 62 a 97 Ústavy). Opačný proces pak probíhá při volbě Veřejného ochránce práv, kdy kandidáty dolní komoře navrhuje prezident a Senát, z nichž pak dolní komora tzv. ombudsmana vybírá (zákon č. 349/1999 Sb.). Oproti úpravě z dob polistopadového Československa byla prezidentovi odejmuta zákonodárná iniciativa a to na základě nedobrych zkušeností z dob federace (Benda 2013: 39). Prezident jak pak díky mandátu vzešlému z přímé volby na Sněmovně nezávislý.

1.1.2. Senát

Senát neboli horní komora parlamentu je tvořen 81 senátory. Ti jsou voleni na šestileté období v přímých volbách. Na rozdíl od voleb sněmovních je zde uplatněn odlišný volební systém, tedy systém většinový (čl. 18 Ústavy). Dalším rozdílem oproti Poslanecké sněmovně je jeho nerozpustitelnost a též způsob obměny, kdy se každé dva roky obmění právě jedna třetina členů.

Senát je komora značně slabší než Poslanecká sněmovna. V legislativním procesu může být až na výjimky přehlasován Poslaneckou sněmovnou. Jeho souhlas, jenž nelze přehlasovat nadpoloviční většinou jejích členů, je vyžadován například jen při přijímání ústavních či volebních zákonů. K zákonu o státním rozpočtu se pak Senát nevyjadřuje vůbec (čl. 40 a 42 Ústavy).

Horní komora nemůže vládě vyslovit (ne)důvěru, což s výše uvedeným znamená, že vláda není na Senátu nijak významně závislá a ze své činnosti se mu neodpovídá. Schůzi Senátu a jeho výborů se pak mohou účastnit členové vlády (čl. 38 Ústavy) či prezident republiky (čl. 64 Ústavy). Význam Senátu a jeho spolupráce s vládou ale roste v době, kdy je rozpuštěná Poslanecká sněmovna. Senát pak (pouze) na návrh vlády přijímá tzv. zákonná opatření ve věcech, které nesnesou odkladu.

Ve vztahu k prezidentu republiky má pak tato komora pravomoc vyjádřit souhlas nebo nesouhlas s jím navrženými kandidáty na pozici soudce Ústavního soudu. Vzhledem k důležitosti tohoto orgánu ochrany ústavnosti je právě tato kooperace mezi Senátem a prezidentem republiky velmi důležitá.

1.2. Moc soudní

Soudní moc je v České republice tvořena čtyř stupňovou soustavou, která se skládá ze soudů okresních, krajských, vrchních, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Mimo tuto soustavu pak stojí Ústavní soud. V Ústavě je moci soudní věnována hlava čtvrtá. Ústava také stanoví, že soudy jsou nezávislé (čl. 81 Ústavy). I v rámci moci soudní existuje interní dělba moci a to právě mezi obecnými soudy a soudem Ústavním.

1.2.1. Ústavní soud

Plénum je tvořeno 15 soudci jmenovanými prezidentem se souhlasem Senátu na 10 let, přičemž není stanoveno žádné omezení počtu po sobě následujících mandátů. Po dobu svého mandátu jsou zásadně neodvolatelní. Soudcem Ústavního soudu se může stát bezúhonný občan volitelný do Senátu, zároveň musí splnit podmínku vysokoškolského právníckého vzdělání a alespoň 10 let působení v oboru práva (čl. 84 Ústavy).

Jeho pravomoci jsou poměrně rozsáhlé a jako orgán ochrany ústavnosti stanovuje limity moci parlamentu, jehož rozhodnutí je schopen zrušit či žádat jeho změnu. Postavit se

může i moci výkonné či je schopen ovlivňovat rozhodovací praxi obecných soudů (Vodička, Šimka 2011: 359). Taxativně je pole působnosti Ústavního soudu vymezeno čl. 87 Ústavy, z čehož je patrné, že soud může zasahovat do legislativního procesu, řeší kompetenční spory mezi jednotlivými ústavními institucemi, například právě mezi prezidentem a předsedou vlády, stížnosti samosprávných celků proti nezákonným zásahům státu nebo například zásahy proti základním právům a svobodám (Just 2012: 175). Samotné řešení kompetenčních sporů podléhá zákonu č. 131/2002 Sb., který například definuje složení senátu, který se těmito spory zabývá.

Ústavní soud má jako jediný možnost zbavit prezidenta jeho současné funkce a to na základě ústavní žaloby Senátu se souhlasem Sněmovny pro velezradu či hrubé porušení Ústavy. Prezident se pak na Ústavní soud smí obrátit ve věci návrhu zrušení usnesení Poslanecké sněmovny či Senátu (čl. 66 a 87 Ústavy). Tohoto ustanovení využíval například prezident Havel.

1.3. Moc výkonná

Moc výkonná je v České republice tvořena prezidentem republiky a vládou a je tedy duální. V Ústavě je jí a jejímu vymezení věnována třetí hlava. Podle Petra Justa stávající úprava reflektuje parlamentní uspořádání republiky, neb počítá se závislostí vlády na Poslanecké sněmovně a prezident je relativně omezený (Just 2012: 165). To pak velmi výstižně potvrzuje zásada, která dělbu moci v duální struktuře exekutivy vykládá tak, že vládě přísluší vše v této oblasti, prezidentovi pak pouze to, co taxativně říká obyčejný či ústavní zákon (Filip 2001: 306).

1.3.1. Prezident republiky

Ústava v článku 54 stanoví, že prezident je hlavou státu, je volen v přímých volbách a je z titulu své funkce neodpovědný s výjimkou aktu velezrady či hrubého porušení ústavy. Tato neodpovědnost podle Jana Wintra výsledkem vývoje evropských monarchií, kdy podle zásady *princeps ligibus solutus* byli hnáni k odpovědnosti panovníkovi ministři (Wintr 2008:25). Prezident je v českém systému včleněn do moci výkonné, ač je v parlamentních systémech běžnější, že je vyčleněn do samostatné části ústavy (Klíma 2008: 18). Prezidentem může být zvolen občan volitelný do Senátu a Ústava dále

stanovuje, že nikdo nemůže vykonávat více než dva mandáty po sobě (čl. 57 Ústavy). Funkční období je pětileté.

Samotné pravomoci prezidenta republiky jsou vymezeny v člancích 62 a 63 Ústavy a dále je může upravovat zákon. Wintr tyto pravomoci dělí do následujících skupin: reprezentační, garanční, moderační a vyvažovací, což jsou pravomoci s charakterem brzdy v systému dělby moci (Wintr 2008: 27). Pro potřeby práce vhodnější je pak dělení pravomocí na ty, jež jsou vykonávány samostatně (čl. 62 Ústavy) a ty, jež prezident vykonává v součinnosti s premiérem nebo jím pověřeným členem vlády (čl. 63 Ústavy). Toto dělení volí například Just (2012: 168) či Vodička (2011: 340).

Všeobecně se mělo za to, že pravomoci českého prezidenta jsou spíše malé, nikoliv však bezvýznamné. Zejména pak v době vládních krizí hraje prezident klíčovou roli a do značné míry může jednat samostatně, vždy však v rámci Ústavy, která však prezidentovi v některých otázkách nechává jistou volnost. Z pravomocí bez nutné kontrasignace jmenujme zejména v Ústavou daných případech (čl. 62 Ústavy) možnost rozpuštění Poslanecké sněmovny, jmenování předsedy a členů vlády a jmenování členů Bankovní rady České národní banky. Kontrasignace dále není vyžadována při jmenování soudců Ústavního soudu či prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, které však ve funkcích potvrzuje Senát v případě prvním, respektive Poslanecká sněmovna ve druhém.

Pravomoci vykonávané v součinnosti s vládou, tedy podle čl. 63 Ústavy, jsou pak druhým okruhem pravomocí. Za tato rozhodnutí nese odpovědnost vláda (Vodička 2011: 341). Zde uveďme například jmenování generálů, soudců a velvyslanců, případně vyhlašování voleb do obou parlamentních komor.

Prezident republiky též zasahuje do legislativního procesu, kdy má možnost dolní komoře vrátit (vetovat) jakýkoliv zákon do 15 dnů a s odůvodněním svého nesouhlasu s výjimkou ústavního (čl. 50 Ústavy). Jedná se však o veto suspenzivní a k jeho přehlasování stačí nadpoloviční většina členů Poslanecké sněmovny, což posiluje znaky parlamentního systému vlády (Just 2012: 170). Jan Kysela ale dodává, že veto se stalo zřejmě nejsilnějším nástrojem prezidenta republiky v uplatňování představ prezidenta republiky o směřování právního řádu. Tento nástroj je silný zejména v případě vlád menšinových či těch s těsnou většinou ve Sněmovně (Kysela 2006: 17). Prezident má též možnost

obrátit se na Ústavní soud s žádostí o zrušení daného zákona (§ 64 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Tato pravomoc je spojena s vnímáním prezidenta jako stabilizačního prvku politické scény a pojistky ústavnosti stojící mimo každodenní politické spory a má tedy garanční funkci (Wintr 2008: 30). Je též oprávněn se účastnit schůzí obou komor Parlamentu a je mu uděleno slovo, kdykoliv o to požádá (čl. 64 Ústavy).

Silnou pravomoc má pak při sestavování vlády, kdy má zcela volný výběr při jmenování premiéra a není závislý na vůli dalších aktérů (Brunclík 2008: 287), Ústavou totiž není stanoveno, kdo by jím měl být a zcela zde chybí lhůty. Dává tak zcela prostor pro jednání mezi představiteli stran zastoupených ve Sněmovně a prezidentem (Wintr 2008: 32). Logicky se však dá předpokládat, že prezident zvolí takového kandidáta, který má reálné šance získat důvěru poslanců, což v praxi znamená respektování výsledků voleb. Obdobný by měl být postup i v průběhu volebního období, nicméně zde známe minimálně dvě situace z minulosti, kdy prezident postupoval víceméně autonomně. Ministry vlády pak prezident jmenuje a odvolává na návrh premiéra (čl. 62 Ústavy) a podle Jana Kysely nemá ústavní možnost kandidáty odmítnout. Dále dodává, že jediné, co prezident v tomto případě může reálně dělat, je vést politická jednání se zainteresovanými subjekty. Nakonec však musí vyhovět návrhu předsedy vlády, trvá-li na něm (Kysela 2008: 248).

1.3.2. Vláda

Dle platné Ústavy České republiky je vláda vrcholný exekutivní orgán a skládá se z předsedy, místopředsedů a ministrů (čl. 67). V čele vlády stojí premiér, který je jmenován prezidentem, a na jehož návrh prezident jmenuje další členy vlády. Ty pak prezident případně odvolává a to buď na jejich vlastní žádost (rezignace) prostřednictvím předsedy vlády nebo na návrh samotného předsedy vlády. Jako celek je pak vláda odpovědná Poslanecké sněmovně, na jejíž důvěře (nedůvěře) je zcela závislá. Vláda podává demisi v případě nezískání důvěry, vyslovením nedůvěry nebo po zvolení nové Poslanecké sněmovny a to vždy do rukou prezidenta. Pokud vláda demisi nepodá, je prezident povinen jí odvolat. O důvěru musí požádat nejdéle do třiceti dnů od jmenování a dále o ni může požádat kdykoliv během funkčního období, případně s otázkou důvěry spojit projednávání zákona. Naopak Poslanecká sněmovna může vládě vyslovit nedůvěru. Tímto návrhem se však zabývá pouze, jestliže je podán písemně nejméně padesáti poslanci. Návrh je přijat, vysloví-li se pro něj nadpoloviční většina všech poslanců.

Vláda je též nejčastějším předkladatelem zákonů a ona jediná je oprávněna předkládat zákon o státním rozpočtu a o státním závěrečném účtu. Kromě členů vlády se jejího zasedání smí účastnit s poradním hlasem například guvernér České národní banky, zástupce Kanceláře prezidenta republiky či předseda Českého statistického úřadu (Just 2012: 173).

Vláda jako vrcholný exekutivní orgán je zmocněna k tomu, aby uváděla v praxi legislativu přijatou parlamentem. Je tedy oprávněna přijímat prováděcí předpisy a nařízení, která nepodléhají schválení parlamentem. Rozhoduje takto například o výši minimální mzdy. Činnost jednotlivých ministerstev je pak vymezena v tzv. kompetenčním zákoně (č. 2/1969 Sb.).

1.3.2.1. Premiér jako první mezi rovnými či nerovnými?

Po analýzu postavení českého premiéra v rámci vlády využijeme Sartoriho charakteristiku pro postavení premiéra v různých modifikacích parlamentního systému. Premiéra zde označuje jako „*prvního nad nerovnými*“ v případě britského premiérského modelu, „*prvního mezi nerovnými*“ pro německý kancléřský model a nakonec premiéra jako „*prvního mezi rovnými*“ v čistých parlamentních režimech. (Sartori 2011: 112). První z výše jmenovaných modelů je možno hned zprvu vyloučit. Pokud totiž přijmeme Sartoriho tři podmínky pro jeho fungování¹, zjistíme, že z nich pro českou realitu platí pouze poslední z nich a to pouze částečně. Tudíž tento můžeme zcela vyloučit.

Postavení premiéra v České republice však ani nelze prohlásit za natolik silné, aby se přiblížilo německému kancléři. V první řadě roli německého kancléře v systému posiluje uplatnění principu pozitivního vyjádření nedůvěry. To znamená, že k sesazení kancléře je potřeba vzápětí zvolit nového, jinak je jeho odvolání neplatné (Sartori 2011: 116). Nutno podotknout, že v minulosti své postavení kancléř čerpal i z fungování systému tří (dvou a půl) stran, což však dnes již neplatí.²

¹ Jedná se o následující podmínky: 1. relativně většinové jednokolové volby, 2. bipartismus, 3. pevná stranická disciplína, přičemž Sartori trvá i na jejich pořadí.

² Stranické složení Bundestagu je dnes více atomizované, tudíž bylo již dvakrát nutné složit vládní většinu na půdorysu tzv. velké koalice, tj. dvou podobně zastoupených stran, což kancléřovu jednoznačnou pozici může oslabovat.

Český premiér takovou výsadu nemá. Vliv parlamentu je patrný i v tom, že na rozdíl od svého německého protějšku, žádá o důvěru vláda jako celek, zatím co německý kancléř si členy vlády vybírá až po svém potvrzení dolní komorou. Dalším důvodem, který oslabuje postavení premiéra je častá praxe koaličních vlád. Ta znemožňuje premiérovi ovlivňovat personální obsazení resortů, které spravují jeho koaliční partneři. Zvláště potom, když se vládní spolupráce účastní dvě podobně silné strany.³ Samozřejmě ústavně se jedná o jeho výlučné právo navrhnout jmenování či odvolání ministra prezidentu republiky (čl. 68 Ústavy). Toto slabší postavení premiéra pak dokládá i Ústava v čl. 76, když říká, že vláda rozhoduje ve sboru a k rozhodnutí je potřeba nadpoloviční většiny všech členů. Karel Vodička pak upozorňuje na uplatnění resortního principu, což znamená zásadu nevměšování se premiéra do záležitostí jednotlivých ministerstev (Vodička 2011: 345). Na druhou stranu postavení premiéra posiluje fakt, že se využívá ústavní zvyklosti, že demise premiéra znamená též demisi celé vlády, i když toto Ústava explicitně nestanovuje. Můžeme tedy říct, že v místních poměrech je premiér skutečně „*první mezi rovnými*“, i když v praxi rozhoduje jeho postavení uvnitř své strany a vliv této v rámci vládnoucí koalice.

³ V českých poměrech tento případ nastal po volbách 2010 i 2013, přičemž na první vládě se podílela zhruba stejně silná ODS a TOP09, v druhém případě pak ČSSD a hnutí ANO.

2. Česká republika mezi parlamentním a poloprezidentským systémem?

Jelikož samostatné určení toho, zda je Česká republika parlamentním či poloprezidentským systémem je spíše vedlejší částí této práce a bude sloužit pouze jako podklad pro další část, nebude na tomto místě prováděna samostatná analýza, ale práce si vystačí pouze s názory odborníků věnujících se této problematice.

Většina autorů, věnujících se tomuto tématu, které se zvláště po zavedení přímé volby prezidenta republiky stalo aktuálním, se v zásadě shoduje, že v případě České republiky se jedná o režim parlamentního typu. Avšak často je upozorňováno na některé významné pravomoci prezidenta, které jsou schopny vytvářet „konkurenční“ centrum vůči svrchované moci parlamentu. Marek Antoš upozorňuje, že samotná změna způsobu volby nutně neznamená větší aktivitu prezidenta, neboť bývalí prezidenti Václav Havel i Václav Klaus byli sice voleni Parlamentem, avšak díky vysoké společenské prestiži vstupovali poměrně aktivně do politického dění. Záleží, podle něj spíše na dalších faktorech jako je velikost parlamentních většin a především zvolené osobnosti (Antoš 2011).

Za jednoznačně parlamentní, i po zavedení přímé volby, označuje český politický systém Michal Kubát. Ten sice připouští, že prezident má významný vliv (nikoliv moc) a specifické postavení, nicméně nemá reálnou výkonnou moc, která náleží vládě (Kubát 2013: 62). Dále však dodává, že přechod k poloprezidencialismu by v poměrech České republiky patrně nebyl radikální změnou, vzhledem k již zmíněnému specifickému postavení hlavy státu (Kubát 2013: 77).

Jako v „zásadě parlamentní“ označuje systém též Karel Klíma. Poukazuje však na některé aspekty výkonné moci, které „vystupují ze záběru parlamentarismu“ rovněž upozorňuje na zvláštnost ústavního i reálného postavení prezidenta republiky (Klíma 2004: 40-44). Z právního hlediska se k parlamentnímu systému jednoznačně přiklání i komentář k Ústavě Cyrila Svobody, který definuje Českou republiku jako parlamentní demokracii s dominantním postavením Parlamentu (Svoboda 1997: 82). Toto právní pojetí pak potvrzuje i Aleš Gerloch (2002: 301).

3. Miloš Zeman premiér a prezident

3.1. Politická kariéra Miloše Zemana

Prezident Miloš Zeman se narodil v Kolíně roku 1944. Jeho první politické angažmá, i když bez významné stranické funkce, proběhlo v letech 1968 až 1970 v Komunistické straně Československa. Ze strany byl však, údajně pro nesouhlas s pobytem sovětských vojsk, vyloučen, takže lze v tomto případě jen těžko hovořit o začátku politické kariéry. Mnohem vhodnější se v tomto ohledu jeví uvést den, kdy vyšel jeho článek „Prognostika a přestavba“ v Technickém magazínu, ve kterém kritizoval poměry v tehdejších socialistickém hospodářství. Ten vyšel v srpnu 1989. Následně pak byl pozván i do pořadu Československé televize Hospodářský zápisník, kde svou kritiku zopakoval. Politickou kariéru pak definitivně odstartovala jeho účast na demonstraci na Letenské pláni 25. listopadu 1989, kde ve svém slavném projevu opět zopakoval svou kritiku režimu, zejména však jeho ekonomické zaostávání (Strašíková 2009).

V rámci kooptace⁴ poslanců do české části Sněmovny národů získal Miloš Zeman v lednu 1990 svou první politickou funkci. Mandát nejprve vykonával jako člen Občanského fóra, na jehož činnosti se v revolučním období též podílel. Ve Federálním shromáždění Miloš Zeman působil až do zániku federace 31. prosince 1992. Ve volbách v roce 1992 pak kandidoval již jako člen obnovené sociální demokracie.

V sociální demokracii si pak Miloš Zeman relativně záhy vydobyl velmi silnou pozici a již v únoru 1993 byl zvolen na sjezdu v Hradci Králové jejím předsedou. Další vývoj politického působení Miloše Zemana je pak úzce spjato právě s působením v této straně, jejímž předsedou byl až do roku 2001. Z malé, slabě zastoupené, strany se v poslaneckých volbách 1996 stává hlavní opoziční síla a celkovým počtem mandátů strana obsadila druhé místo za ODS se ziskem téměř 26,5% hlasů. V tomto povolebním uspořádání, kdy středo-pravá koalice stran ODS, KDU-ČSL a ODA získala pouze 99 mandátů a ČSSD se rozhodla vládu tolerovat, můžeme vidět základy budoucí spolupráce sociální demokracie s Občanskou demokratickou stranou po volbách 1998. Miloš Zeman pak na základě

⁴ Kooptace probíhaly podle tzv. kooptačního plánu, čili ústavního zákona č. 183/1989 Sb. od prosince 1989.

těchto dohod, které výstižně ilustruje vystoupení poslance Výborného ve Sněmovně (Výborný 1996), získává křeslo předsedy Poslanecké sněmovny a stává se tak jedním z předních ústavních činitelů ve státě.

Po pádu Klausovy vlády a předčasných volbách 1998 se ČSSD v čele s Milošem Zemanem stala vítězem parlamentních voleb. Následovala složitá jednání o sestavení nové vlády komplikovaná mimo jiné i osobní nevraživostí mezi lídry jednotlivých stran. Po neúspěšné snaze vytvořit koaliční vlády ČSSD, US a KDU-ČSL s předsedou lidovců jako premiérem vznikla dohoda mezi ČSSD a ODS známá jako „*opoziční smlouva*“⁵(Kroupa 2015: 64). Ta pak obsahuje některá ustanovení jako například článek VI., který říká: „...v průběhu volebního období Poslanecké sněmovny žádná z nich nevyvolá hlasování o nedůvěře vládě ani nevyužijí ústavních možností vedoucích k rozpuštění Poslanecké sněmovny“ (ČSSD, ODS 1998), který opoziční roli druhé strany spíše popírá. Nicméně právě tato smlouva umožnila vytvořit ČSSD formálně jednobarevnou vládu s jejím předsedou Zemanem jako předsedou vlády. Zde nutno dodat, že vytvořit menšinovou vládu s podporou občanských demokratů nebylo pravděpodobně původním záměrem a nelze upřít snahy ČSSD a jejího předsedy na vytvoření koaliční vlády s křesťanskými demokraty a Uníí svobody. Tato koalice i přes vstřícné nabídky ČSSD nevznikla zejména kvůli osobní nevraživosti Jana Rumla (US) k Miloši Zemanovi. Ten totiž v minulosti Jana Rumla společně s Václavem Havlem obvinil, že plánují politický převrat. Důkazy, kterými Zeman disponoval, se však ukázaly jako podvrh (Tabery 2006: 28-31).

Vláda Miloše Zemana pak ve Strakově akademii vydržela celé funkční období a to od 22. července 1998 až do 12. července 2002, kdy jej v premiérském křesle nahradil Vladimír Špidla, který nahradil Miloše Zemana již o rok dříve ve funkci předsedy ČSSD. Premiérské období Miloše Zemana se pak vyznačuje zejména dvěma aspekty. Prvním z nich jsou relativně časté spory s prezidentem Havlem (a prezidentova úspěšnost) a to jak o jeho vlastní kompetence jako v případě jmenování guvernéra a viceguvernéra Národní banky, tak i o další zákony, které tato vláda předkládala. Zejména pak ty, které

⁵ Celým názvem pak „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou“.

měly za cíl omezit politickou soutěž. Omezit ji měly ve smyslu upozadění malých stran, které Zeman i Klaus považovali za nebezpečné kvůli jejich vyděračskému potenciálu (Zeman 2005: 173). Jmenujme z nich například novelu volebního zákona (č. 204/2000 Sb.) nebo zákon přinášející změnu financování politických stran (č. 340/2000 Sb.), kvůli kterým se Václav Havel obrátil na Ústavní soud. Ten mu v obou návrzích vyhověl a zákony zrušil. Druhým aspektem pak byly četné skandály, které jeho vládu provázely. Tyto skandály a další aspekty vládnutí ČSSD s podporou ODS výstižně popsal ve své knize Erik Tabery (2006), vyjadřuje se k nim i Miloš Zeman (2005: 181-217). Jeho vládu bychom přesto mohli hodnotit relativně kladně, co se týká hospodářského růstu a ve druhé polovině mandátu začala snižovat i schodek rozpočtu, nicméně Miloš Zeman již v roce 1999 na sjezdu ČSSD oznámil, že na post předsedy kandiduje naposledy a po ukončení vládního angažmá se z politiky stáhne (Zeman 2005: 218).

Miloš Zeman tedy odešel do politického důchodu na Vysočinu. Nicméně již v roce 2003, po vnitrostranickém referendu sociální demokracie, kandidoval na funkci prezidenta. Zde by autor práce chtěl zmínit představu Miloše Zemana, jak ji prezentoval před poslanci a senátory. Miloš Zeman zdůrazňoval, že by prezident republiky neměl vytvářet samostatnou politiku, protěžovat určité politické strany či v nich vytvářet tzv. „hradní křídla“ (Zeman, 2003). Nakonec však nebyl úspěšný, vyřazen byl již v první kole volby a odešel zpět na Vysočinu. Odtud pak příležitostně glosoval politické dění a často se kriticky vyjadřoval ke svým nástupcům v čele ČSSD. V roce 2010 pak vedl kandidátku Strany práv občanů – Zemanovci (SPOZ), jejímž byl předsedou, do poslaneckých voleb. Se ziskem 4,3% hlasů však strana nepřekonalala 5 % práh nutný pro vstup do dolní komory. Po tomto volebním neúspěchu Miloš Zeman opět deklaroval svůj záměr stáhnout se z politiky (Ševela 2010).

Z politiky však neodešel na dlouho. Již v červnu 2012 oficiálně oznámil, že je odhodlán přijmout kandidaturu a strana SPOZ, jejímž je čestným předsedou, již zajistila přes 50 tisíc podpisů pod petici za jeho kandidaturu (ČTK 2012). V prvním kole první přímé prezidentské volby získal Miloš Zeman přes 24 % hlasů, což mu z prvního místa zajistilo postup do kola druhého. Zde se utkal s druhým postupujícím Karlem Schwarzenbergem, kterého po vyhocené kampani porazil se ziskem téměř 55 % hlasů. 7. března 2013 byl pak inaugurován prezidentem republiky. Jakým způsobem pak bude Miloš Zeman vykonávat svůj mandát prezidenta je patrné i z jeho projevu před poslanci ze 7. května

2013, kdy citoval, i když nepřesně, slova Václava Havla z rozhovoru pro deník Právo z května 2001: „*Prezident Miloš Zeman mně bude vděčný za to, že jsem nebyl pouhým strojem na podpisy.*“ *Prognostický odhad Václava Havla se sice minul s realitou zhruba o deset let, ale to nic nemění na tom, že opravdu jako přímo zvolený prezident nebudu strojem na podpisy. A pokud chcete úředníka, který si ty klotové rukávy navleče, podepíše příslušné listiny, aniž by je četl, dobře se naobědvá a potom usne, tak jste si měli zvolit někoho jiného.*“ (Zeman 2013b).⁶

3.2. **Názory Miloše Zemana na vliv ústavních činitelů na jmenování vlády**

Otázka jmenování premiéra či ministrů vlády v českém politickém prostředí vzbuzuje debaty již mnoho let, přičemž ani odborníci se neshodnou, jakou roli v těchto případech hraje či má hrát prezident. Jak již bylo uvedeno v předchozí teoretické části věnované postavení prezidenta v rámci politického systému ČR, v případě jmenování premiéra existuje víceméně odborná shoda, že výběr činí prezident. Měl by však dbát na to, aby jeho výběr odpovídal rozložení sil ve Sněmovně a jím vybraný kandidát měl šanci sestavit vládu, která má šanci zde získat důvěru.

Složitější situace panuje v názoru na jmenování jednotlivých ministrů. Většina autorů se přiklání k názoru, že prezident smí navrhovaného ministra odmítnout pouze v některých výjimečných případech⁷(Wintř 2013:88). Stanovisko, že prezident smí odmítnout jmenovat navrhované kandidáty, pak podporuje komentář k Ústavě Dušana Hendrycha (1997:77), nicméně i zde je odmítnutí definováno velmi obecně a chybí doplnění, v jakých případech tak prezident smí učinit. Avšak právě tímto komentářem se Miloš Zeman při svém aktivním postupu v budoucnu zaštiťoval.

⁶ Prezident Václav Havel v rozhovoru pro deník Právo řekl přesně toto: „...Kdybych seděl na Hradě jenom kvůli tomu, abych podepisoval, co přede mne jiní položí na stůl, pak bych tu svou funkci zesměšnil. A až se pan předseda vlády Zeman jednou stane prezidentem, určitě by se na mne zlobil, že jsem dopustil, že takovouto roli musí hrát i on.“ (Deník Právo, 19. 5. 2001)

⁷ Například je-li takový kandidát ve střetu zájmů.

3.2.1. Miloš Zeman jako premiér

V předčasných sněmovních volbách roku 1998 obdržela ČSSD nejvíce hlasů a v souladu s ústavními zvyklostmi pověřil prezident Václav Havel jejího předsedu a celostátního lídra Miloše Zemana vedením rozhovorů o sestavení vlády (Perglová 1998). Tomuto předcházela debata, zda takto prezident republiky musí postupovat, ale vzhledem k názorům parlamentních stran (Chundela 1998) vítěze voleb pověřil. Výsledkem tohoto jednání pak byl vznik jednobarevné vlády ČSSD tolerované ODS. Tolerance menšinové vlády však byla podložena vznikem tzv. opoziční smlouvy, která vztah vládnoucí strany a opozice (ODS) upravovala a to včetně deklarace práva ODS na obsazení některých křesel. Prvotním záměrem Miloše Zemana a vlastně i Václava Havla bylo vytvoření koalice sociálních demokratů, lidovců a Unie svobody. Právě Unie svobody v čele s Janem Rumlem však byla proti i přes velmi výhodné nabídky ČSSD. Podle Miloše Zemana se s tímto nechtěl smířit zejména Václav Havel (Zeman 2005: 177-179). Václava Havla dále ve své knize obvinil ze snahy, aby mohl opět sestavit svou vlastní vládu bez ohledu na výsledky voleb (Zeman 2005:179).

Po uzavření opoziční smlouvy, kdy Zeman sestavoval svůj vládní tým, do médií unikly spekulace, že Václav Havel má výhrady k některým budoucím ministrům, konkrétně tedy k Janu Kavanovi a Václavu Grulichovi a to zejména kvůli jejich minulosti. Tyto výhrady prezidenta Havla potvrdil i jeho tehdejší poradce Jiří Pehe. Údajně prý ale nešlo o zamítavé stanovisko, ale pouze doporučení budoucímu premiérovi (Pehe 2013). Miloš Zeman se však na veřejnosti choval tak, jako kdyby pohružka personálním vetem skutečně padla. V diskuzním pořadu Sedmička, ze kterého pak informaci přebral například deník Právo, se Miloš Zeman vyjádřil, že na toto jednání prezident nemá právo a odvolával se na článek 68 Ústavy, který podle něj neumožňuje prezidentovi nejmenovat zasahovat do personálních návrhů premiéra. Upozornil též na to, že všichni kandidáti sociální demokracie na vládní posty mají negativní lustrační osvědčení a čistý trestní rejstřík. Při této příležitosti též zmínil nutnost, aby prezident se jmenováním vlády neotálel (Zeman 1998).

Na těchto krocích je zřejmé, že Miloš Zeman trval na zachování ústavních postupů typických pro parlamentní formu vlády. Zásadně nechtěl připustit možnost významnější ingerence prezidenta republiky do obsazení jednotlivých resortů, ani neúměrné protahování lhůt jejich jmenování, ač ty nejsou ústavně nijak omezené a prezident zde má

zcela volnou ruku. Postup Miloše Zemana byl podpořen i stanovisky odborníků na danou problematiku, kteří se shodují, že prezident má určité možnosti, jak se pokusit složení vlády ovlivnit, avšak finální výběr je čistě v režii designovaného premiéra.

3.2.2. Miloš Zeman jako prezident

Jako prezident si Miloš Zeman počínal velmi aktivně již od počátku svého mandátu. Oproti svým předchůdcům, ale zašel ve výkladu Ústavy ještě dále a po pádu vlády Petra Nečase jmenoval v červenci 2013 zcela bez konzultace s parlamentními stranami vládu úřednickou v čele s Jiřím Rusnokem. Jak upozorňuje Brunclík, tento krok vzbudil silný ohlas mezi politiky i odbornou veřejností (Brunclík 2014a: 1). Prezident Zeman sám tímto krokem však částečně popřel své kroky ve funkci premiéra, kdy v té době navrhovaných změnách Ústavy bylo specifikováno, jakým způsobem má prezident republiky vybírat kandidáta na premiéra v případě, že dojde k pádu vlády v průběhu volebního období (Sněmovní tisk 359). Svými dalšími kroky tuto vládu, známou jako tzv. „prezidentskou“, udržel u moci několik měsíců, aniž by získala důvěru Poslanecké sněmovny.

Její angažmá skončilo jmenováním Bohuslava Sobotky premiérem 17. ledna a následným jmenováním celé vlády dle jeho návrhu 29. ledna téhož roku. Stalo se tak po až po více než třech měsících od sněmovních voleb, na základě jejichž výsledků se formovala budoucí vládní koalice, která nahradila úřednickou vládu Jiřího Rusnoka, která vládla víc jak půl roku v demisi poté, co jí Poslanecká sněmovna odmítla vyslovit důvěru.

Prezident Miloš Zeman od začátku jednání o složení nové vlády, vzniklé na koaličním půdorysu stran ČSSD, ANO a KDU-ČSL, dával najevo, že chce mluvit do obsazení jednotlivých resortů (Jurková 2013). Argumentoval pro tento svůj postup tak, že když jednotlivé ministry jmenuje, bere tím na sebe částečnou zodpovědnost za jejich počínání na ministerstvu. Vyžadoval tedy zejména odbornost uchazečů o konkrétní resort. Jako podporu pro svůj postup uvedl komentář k Ústavě napsaný pod vedením profesora Hendrycha a též si nechal vypracovat stanovisko Ústavu státu a práva Akademie věd ČR, který též podpořil jeho výklad, že návrh na jmenování ministra nemusí přijmout. Toto vše pak shrnul ve svém projevu před novináři (Zeman 2014). V tomto sporu o jmenování ministrů pravděpodobně hrála roli osobní antipatie k některým členům ČSSD, nicméně není cílem práce toto posuzovat. Prezident Zeman pak po jmenování Bohuslava Sobotky premiérem nejmenoval novou vládu na jeho návrh automaticky, ale s jednotlivými

kandidáty si naplánoval osobní schůzky, aby se seznámil s jejich představou řízení ministerstev. Prezident nakonec i přes výhrady jmenoval vládu jako celek.

V tomto případě bylo jednání Miloše Zemana z hlediska politického systému zcela opačné. Svým jednáním motivovaným zřejmě pocitem vyšší legitimacy dané přímou volbou, prezident Zeman ignoroval vůli Parlamentu a jmenoval nezávisle na něm premiéra a následně vládu složenou z jemu ideově blízkých ministrů, na jejichž výběr měl patrně značný vliv. Miloš Zeman využil poněkud vágní specifikace Ústavy při výběru premiéra i specifického postavení prezidenta v rámci českého politického systému i historických reálií k maximalizaci vlivu Hradu na tehdejší politické dění a dočasně přiblížil tím českou parlamentní demokracii blíže k poloprezidentskému modelu. Jak je již uvedeno v teoretické části práce, velká část odborníků se shoduje na tom, že role prezidenta roste v dobách politických krizí či v případě vlád s těsnou většinou v Poslanecké sněmovně. Miloš Zeman tento prostor po pádu vlády Petra Nečase zcela využil k dočasnému prosazení svých politických vizí. V témže stylu následně pokračoval i po předčasných sněmovních volbách při konzultacích před vznikem vlády nové, když veřejně prezentoval svou snahu ovlivnit její složení. I v tomto případě se protivil duchu Ústavy, která dává moc do rukou Parlamentu a jmenování nové vlády dlouhé měsíce prodlužovat a podmiňoval jej splněním podmínek. Jeho výklad Ústavy podpořil například komentář Dušana Hendrycha (1997), většina odborníků se však přiklání spíše k výkladu, který tvrdí, že prezident by měl jmenovat bez zbytečného odkladu.

3.3. Vývoj názorů na šíři prezidentských pravomocí

Díky poněkud vágní definici Ústavy, která v rozdělení některých pravomocí v rámci exekutivy nerozebírá příliš do hloubky, existují i mezi ústavními právníky rozdíly v jejím výkladu (Brunclík 2014b: 72). Tato vágní stanovení, zejména pravomoci, které nepodléhají kontrasignaci pověřeného člena vlády, tedy například ty v oblasti jmenování, v minulosti již několikrát vedly v následné spory mezi prezidentem republiky a vládou o jejich pravomoci.

Téma samotných pravomocí prezidenta se během úřadování všech minulých hlav států, Miloše Zemana nevyjímaje, stalo aktuální již několikrát. Miloš Zeman jako premiér, respektive jeho vláda, nesouhlasila s výkladem pravomocí prezidenta Havla ohledně

jmenování Bankovní rady ČNB, přičemž tento kompetenční spor v konečném důsledku rozhodoval Ústavní soud. Spory o pravomoci vedl i po zvolení prezidentem. Poprvé jim byla věnována široká diskuze v podstatě okamžitě po volbě, když zmínil, že uvažoval o odvolání tehdejšího premiéra Petra Nečase. Následně byla šíře prezidentských pravomocí diskutována ještě několikrát v různých případech.

3.3.1. Miloš Zeman jako premiér

V době, kdy Miloš Zeman předsedal jednobarevné vládě ČSSD, se postupně začal názorově vzdalovat s tehdejším prezidentem Václavem Havlem. Tento posun byl patrně zapříčiněn zejména kvůli odlišným názorům obou politiků na takzvanou opoziční smlouvu, která umožnila vytvoření menšinové vlády ČSSD. Václav Havel sice vznik této vlády, fakticky podporované do té doby hlavním rivalem, neblokoval, veřejně ale nebyl jejím zastáncem. Václav Havel otevřeně podporoval vznik koaliční vlády sociálních demokratů, křesťanských demokratů a Unie svobody. I přes zjevnou snahu ČSSD i KDU-ČSL dosáhnout dohody se jednání o vzniku případné koalice skončilo nezdarem kvůli neústupnosti US (Cabada 2005: 135-136). Miloš Zeman a Václav Klaus se na základě této situace dohodli na vzniku vlády ČSSD s tolerancí ODS. Tato vláda v následujících letech činila kroky, kterými se snažila zúžit manévrovací prostor prezidenta republiky a umenšit jeho vliv na domácí politiku.

Nejvýznamnější kompetenční spor mezi oběma ústavními činiteli nastal v roce 2000 v otázce jmenování guvernéra a viceguvernéra Bankovní rady České národní banky (dále ČNB). Prezident Havel se rozhodl do funkce guvernéra jmenovat Zdeňka Tůmu, dosavadního viceguvernéra (ČTK 2000a). Podle litery Ústavy prezident jmenuje členy bankovní rady bez dalších podmínek (čl. 62 Ústavy). Nehovoří se však explicitně o jmenování guvernéra či viceguvernéra. Nicméně tito jsou členy bankovní rady, což tedy znamená, že jejich jmenování je plně v kompetenci prezidenta bez nutnosti kontrasignace stejně, jako tomu je i u jiných pravomocí jmenovaných v článku 62. Miloš Zeman z pozice premiéra využil jiný výklad podle článku 63 Ústavy, který prezidentu republiky přiznává i další pravomoci dané zákonem⁸, což by znamenalo, že se jedná o pravomoc

⁸ Článek 63 Ústavy České republiky vyjmenovává pravomoci, které jsou vykonávány s kontrasignací pověřeného člena vlády, která za rozhodnutí následně nese zodpovědnost.

kontrasignovanou, a zákona č. 6/1993 Sb. o České národní bance, který přímo stanoví, že guvernéra jmenuje prezident. Miloš Zeman považoval jmenování Zdeňka Tůmy za ekonomickou katastrofu a na prezidenta Havla vyvíjel nátlak, včetně hrozby ústavní žalobou (ČTK 2000b), aby jeho jmenování přehodnotil.

Vláda Miloše Zemana skutečně podala návrh k Ústavnímu soudu na vyslovení nálezů, že prezident k jmenování Zdeňka Tůmy guvernérem ČNB potřeboval spolupodpis předsedy vlády. Premiér Zeman se tedy v tomto případě snažil o co nejširší výklad pravomocí vlády, který by omezil vliv prezidenta a odpovídal by čistší variantě parlamentního režimu, kde by prezident neměl významnější samostatné pravomoci. Ústavní soud však svým nálezem č. 14/01 podpořil stanovisko prezidenta republiky. Vládní interpretaci označil jako v rozporu s Ústavou ČR a potvrdil, že jmenování těchto funkcionářů nelze vykládat na základě běžného zákona. ÚS též zmínil zažitý úzus v jejich jmenování, který též podporuje prezidentovu interpretaci ústavy.

Celé aféře jmenování Zdeňka Tůmy guvernérem ČNB předcházela návrh zákona o České národní bance (Sněmovní tisk 537), kterým si vláda rovněž přisvojovala část pravomocí dosud příslušících prezidentovi. Václav Havel zákon nejprve vetoval z důvodu významného zásahu do pravomocí prezidenta republiky, jakož i z obavy o nezávislost centrální banky (ČTK 2000c). Sněmovna sice prezidentské veto přehlasovala a návrh byl s konečnou platností přijat, sporné části zákona nakonec zrušil Ústavní soud. Na něj se obrátil prezident Havel se svými výhradami k novele zákona o ČNB. Ústavní soud mu ve většině bodů jeho návrhu vyhověl a sporné části zákona zrušil (Nález ÚS č. 59/2000), tudíž ani tentokrát nedošlo k oslabení pravomocí prezidenta vůči vládě, respektive premiérovi.

Vládní ČSSD ve spolupráci se „smluvně-opoziční“ ODS po sněmovních volbách 1998 ustanovila pracovní komisi se zadáním vypracovat návrh změn ústavy. Změny v návrhu obsažené byly motivovány snahou o oslabení pozice prezidenta republiky po zkušenostech s jeho nezávislým postupováním v době vládní krize 1997. Sociální demokracie se k přípravě ústavních změn zavázala v článku VII. tzv. opoziční smlouvy. Skupina poslanců v čele s Ivanem Langerem, Petrou Buzkovou či Zdeňkem Jičínským připravila návrh ústavních změn, který po předložení vládě putoval do Sněmovny jako tisk 359. Ten obsahoval návrhy, které měly značně omezit prezidentův manévrovací prostor při sestavování a jmenování vlády, jakožto i změny některých jmenovacích

pravomocí, kde by prezident hrál spíše ceremoniální úlohu. Podle tohoto návrhu by prezident přišel o možnost vybírat předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu, prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, obsazení Bankovní rady ČNB. U všech těchto institucí by jmenování záviselo na návrh vlády nebo jedné z komor Parlamentu.

Snad ještě důležitější omezení by však přinesly změny v článcích 68 a 75 Ústavy. Obsahovaly přesný popis postupu prezidenta při výběru budoucího premiéra, který měl pocházet vždy z nejsilnější strany PS, v případě neúspěchu pak druhé nejsilnější strany. Článek 75 potom stanovoval obdobný postup při pádu vlády v průběhu jejího funkčního období. V tomto případě by prezident sestavením vlády musel pověřit zástupce strany s nejvyšším počtem poslanců. Vládu by byl povinen jmenovat neprodleně po obdržení návrhu. Výše popsání navrhované změny by rovněž přispěly k silnějšímu postavení parlamentu, respektive politických stran v něm zastoupených a rovněž by znamenaly příklon k čistší variantě parlamentarismu, kde by se role prezidenta omezila na víceméně reprezentativní. Tyto návrhy by znamenaly značné omezení role prezidenta a jeho oslabení jako hráče na politické scéně, neb by byl jeho postup pevně daný Ústavou. Pro úplnost je třeba říci, že Miloš Zeman se samotného hlasování o tisku 359 neúčastnil, nicméně vláda k němu vydala kladné stanovisko a celý návrh vznikl na základě výše zmíněné dohody obsažené v opoziční smlouvě. Proto se autor domnívá, že pro účely této práce můžeme považovat tento návrh za takový, který odráží politické zájmy Miloše - Zemana jako premiéra. Z výše uvedeného tedy vyplývá snaha vlády výrazně omezit prezidentské pravomoci, především jej připravit o možnost samostatného jednání a přiblížit jej úřadu prezidenta například ve Spolkové republice Německo.

3.3.2. Miloš Zeman jako prezident

Pravomoci spojené s úřadem prezidenta republiky se okamžitě po zvolení Miloše Zemana staly předmětem veřejných debat. Prezident sám se již před volbou netajil tím, že bude prezidentem aktivním, že bude vstupovat do politické debaty a nebude pouhým fikusem nebo pokladačem věnců. Spekulovalo se také o tom, jak se prezident Zeman postaví k tehdejší Nečasově vládě, proti které aktivně vystupoval již v průběhu své prezidentské kampaně. Deklaroval též, že se bude snažit využívat i pravomoci, které jeho předchůdci spíše ignorovali. Debatu, jak silný může být prezident, vzbudil ihned po svém zvolení, když prohlásil, že možnost odvolat premiéra vyplývá z velmi extenzivního výkladu

ústavy (Kopecký 2013). Toto vyjádření spustilo sérii vyjádření, zda by to bylo či nebylo možné, přičemž někteří ústavní právníci tuto možnost připustili⁹ (Křivka 2013). Názory odborníků, které byly uvedeny při charakteristice ČR jako parlamentního systému, však jasně ukazují, že takové jednání, ač je z vyznění Ústavy a jejího extenzivního výkladu možné, je proti jejímu duchu a politickým zvyklostem.

Dalším podnětem k rozvíření debat o případné úpravě prezidentských pravomocí bylo jmenování tzv. prezidentské vlády po rezignaci Petra Nečase¹⁰. V jejím čele stál Jiří Rusnok, který byl jmenován na základě vlastního uvážení prezidenta bez vyjednané opory v PS. Přitom většinu ve Sněmovně proklamovala tehdejší vládnoucí koalice. Po předčasných volbách na podzim roku 2013 prezident Zeman odkládal jmenování nové vlády až do konce ledna 2014. Mezitím vládl kabinet Jiřího Rusnoka, který byl již od 13. srpna 2013 v demisi. Tento případ byl v dosavadní historii ČR bezprecedentní a zcela v rozporu se zvyklostmi, podle kterých jmenování předsedů vlád probíhalo. I tento postup je v rámci platné Ústavy možný, nicméně do značné míry ignoruje vůli Poslanecké sněmovny, od které svou legitimitu odvozuje vláda. Tímto postupem se prezident snažil zemi posunout blíže k semiprezidencialismu. Prezident sice výběrem svého kabinetu podstatně zvýšil svůj vliv v rámci exekutivy, avšak Sněmovna využila své možnosti se proti takovému postupu prezidenta bránit a odmítla vládě vyslovit důvěru.

Následně během konzultací s budoucím premiérem Sobotkou pronikaly do médií Zemanovy výhrady k členům nové vlády. Sám Miloš Zeman prohlásil, že nemusí jmenovat každého, koho mu premiér navrhne, přičemž se opíral o komentář k Ústavě od Cyrila Svobody a Dušana Hendrycha (ČTK 2013). Z celkového vyznění Ústavy však vyplývá jasná odpovědnost premiéra za navržené ministry, tedy je to on a nikoliv prezident, kdo rozhoduje, zda zasednou v jeho vládním kabinetu. Prezidentovu roli v tomto případě můžeme vnímat jako ústavní pojistku avšak bez aktivní role v celém procesu. Přímo zvolený prezident Zeman, jehož pravomoci se však oproti jeho předchůdcům jinak nezměnily, se pravděpodobně domníval, že jeho mandát je silnější a může vyvažovat roli vlády v rámci exekutivy.

⁹ Například Jan Kudrna z PF UK v Praze.

¹⁰ Vláda Petra Nečase podala demisi 17. června 2013 po zásahu Policie ČR na Úřadu vlády, kvůli podezření na zneužívání vojenských zpravodajů Janou Nagyovou, družkou premiéra.

Vláda Bohuslava Sobotky se proto rozhodla připravit návrh ústavních změn, které by prezidentovi pravomoci zpřesnily a lépe vymezily. Změny připravoval tým ministra pro legislativu a lidská práva Jiřího Dienstbiera, které vláda předložila k projednání ve Sněmovně jako sněmovní tisk č. 506. Podle návrh přijde prezident republiky například o možnost samostatně vybírat členy bankovní rady ČNB. V případě přijetí změn, bude v budoucnu prezidentovy návrhy na jmenování do této instituce nejprve schvalovat Senát. Návrh také předpokládá, že Ústava jasně stanoví, že vláda určuje vnitřní a zahraniční politiku a v souvislosti s tím prezident přijde o možnost sjednávat mezinárodní smlouvy, které by měl již pouze ratifikovat. V neposlední řadě návrh obsahuje přesnější definici způsobu, jakým prezident jmenuje ostatní členy vlády. Zde stanoví, že se tak jedná vždy na návrh předsedy vlády. Navrhované změny oproti původním spekulacím neobsahují termíny, do kdy musí prezident jmenovat nového premiéra nebo přijmout demisi člena vlády (Sněmovní tisk 506).

Tento návrh novely Ústavy mírně posiluje roli vlády v rámci exekutivy na úkor prezidenta a to především v oblasti zahraniční politiky, částečně i politiky monetární, kdy podle zmíněného návrhu prezident přestává být suverénem v oblasti jmenování členů Bankovní rady ČNB. Nelze však říci, že prezidenta významně oslabuje, neboť mu ponechává zcela volnou ruku ve výběru premiéra, přičemž jej neomezuje ani časově. Dále pak některé samostatné jmenovací pravomoci prezidentovi přidává.

Prezident Zeman k návrhům na omezení svých pravomocí zaujal od začátku negativní stanovisko. Vyjádřil se například, že považuje za nelogické a komické, že přímo volený prezident má mít menší pravomoci, než prezident zvolený nepřímou. Samotný návrh podle něj dokládá jen strach ze silného prezidenta a slabost ostatních (Machová 2014). Konfrontován byl rovněž s tím, že sám chtěl ve spolupráci s Václavem Klausem „okleštit“ pravomoci Václavu Havlovi, k čemuž se ale vyjádřil tak, že podle stejného postupu, jaký chtěli implementovat do Ústavy, jedná a bude jednat i on sám. Ke konkrétním návrhům změn v pravomocích prezidenta se Miloš Zeman vyjádřil pouze tak, že se jedná o osobní mstu neúspěšného protikandidáta v prezidentské volbě Jiřího Dienstbiera. To však popřel předseda vlády, který upozornil, že zpřesnění pravomocí je obsaženo již v koaliční smlouvě a že není motivováno jednáním prezidenta.

Po analýze vyjádření prezidenta k navrhovaným změnám vyplývá, že jakékoliv omezení či vymezení svých pravomocí odmítá. Většinou argumentuje přímou volbou, respektive

silným mandátem, který má z vůle občanů ČR, případně osobními důvody tvůrců návrhu. Ohradil se též proti tomu, aby byla oslabena jeho role v zahraniční politice ČR. K návrhu se opět vyjádřil velmi přezíravě s tím, že zahraniční politika dle něj náleží Parlamentu, který smlouvy ratifikuje, nikoliv vládě, konkrétně o roli prezidenta v diplomacii nehovořil.

Právě pocit silnějšího mandátu prezidenta byl argumentem odpůrců přímé volby, kteří tento návrh považovali za nekoncepční v rámci parlamentního politického systému, přičemž někteří i varovali před jeho možným posunem (Pithart 2012). Prezident je z hlediska historických tradic společnosti vnímán jako důležitější postava politické scény a je mu obecně přisuzován větší vliv, než mu skutečně podle Ústavy náleží. Ve spojitosti s mandátem vzešlým z přímých voleb pak varovali před posunem k poloprezidentskému stylu vlády, čehož si je Miloš Zeman vědom. (Drahokoupil 2013). Z hlediska tradičního fungování českého politického systému můžeme upřesněné pravomoci prezidenta považovat za koncepční změnu, které částečně pomůže vymezit postavení vlády a prezidenta v rámci exekutivy.

3.4. Vývoj názorů Miloše Zemana na změnu volebního systému do Poslanecké sněmovny

Diskuze o podobě volebního systému uplatňovaném při volbách do Poslanecké sněmovny v České republice je dodnes poměrně široce diskutované téma, které pravidelně ožívá vždy po volbách. Posledním, kdo změnu volebního systému vrátil jako téma politické diskuze, bylo hnutí ANO 2011 a pak také Miloš Zeman. Ten se o „nutnosti změny“ zmínil například ve svém projevu na půdě Senátu po svém zvolení prezidentem (Zeman 2013a).

Poměrný volební systém využívaný v ČR při volbách do Sněmovny je často kritizován z důvodu, že na rozdíl od většinových systémů nedokáže produkovat jasnou vládní většinu. Zastoupené strany jsou pak nuceny hledat kompromis za účelem vzniku vlády, která se bude moci ucházet právě o důvěru PS. Vlády takto vzniklé nebývají stabilní. Jako důkaz může sloužit například fakt, že jen dva premiéři v samostatné historii ČR (Václav Klaus 1992-1996, Miloš Zeman 1998-2002) sloužili po celé funkční období dané Sněmovny (Drahokoupil 2013). Častým jevem jsou vládní krize a kritika stran z neschopnosti prosadit svůj volební program v rámci koalice. Oproti většinovému

volebnímu systému však mnohem lépe a spravedlivěji reflektuje vůli občanů, neboť umožňuje parlamentní zastoupení i malým stranám, které by v případě většinové volby měly mnohem menší šanci uspět. Umožňuje tedy zastoupení i minoritních skupin obyvatelstva.

3.4.1. Miloš Zeman jako premiér

Miloš Zeman a Václav Klaus, respektive strany ODS a ČSSD, se rozhodly na základě výsledků voleb v roce 1996 a 1998, kdy nebylo možno složit uspokojivou vládní většinu kvůli rozdrobenosti politického spektra, změnit volební systém do Poslanecké sněmovny. Toto rozhodnutí pak bylo i součástí tzv. opoziční smlouvy. Miloš Zeman sám se sice na přípravě nového volebního zákona osobně nepodílel, ale jako předseda strany, která se na přípravě takového návrhu podílela, pravděpodobně takový návrh podporoval a vyjadřoval tedy i jeho osobní názor na problematiku. Zákon, který ČSSD společně s ODS připravovaly, značně posiloval většinové prvky v systému, i když podle Zdeňka Koudelky stále splňoval kritéria poměrného zastoupení. Politickým zadáním pro přípravu zákona pak bylo, aby díky úpravám volebního systému bylo na základě analýzy volebních výsledků z roku 1996 a 1998 možno složit koalici maximálně z jedné velké a jedné malé strany (Koudelka 2000: 90-95). Michal Klíma takovouto podobu zákona silně kritizuje a ve své analýze poukazuje na to, že díky nárůstu většinových prvků (změna volebního dělitele, nárůst počtu volebních krajů z 8 na 35) bude tato změna výhodná pouze pro velké strany a malé významně omezí (Klíma 2000: 223-241). Sám Miloš Zeman pak tento zákon obhajoval i ve Sněmovně. Tehdy tvrdil, že systém se 35 volebními obvody je výhodnější v tom, že pomůže k vnitřní kultivaci stran, které budou v méně mandátových obvodech muset postavit skutečné osobnosti. Nehrozí prý tak, že by se za regionálního lídra schoval houf kandidátů (Zeman 2000). Tento zákon č. 204/2000 Sb., který měl do českého systému přinést poměrně zásadní změny, byl v roce 2001 zrušen Ústavním soudem (Nález č. 64/2001 Sb.) na návrh tehdejšího prezidenta Václava Havla. Jak potvrdil i ÚS, jednalo se o změnu protiústavní, neboť pouhý zákon měl změnit volební systém, jenž je jako poměrný určen i v Ústavě.

Důležité také je, že tato změny by přinesla výraznější postavení premiéra, respektive celé vlády. Přijmeme-li argument, že většinový systém produkuje stabilnější vládní většiny, a zároveň i tezi, že postavení prezidenta ČR roste v dobách nestabilních vlád s těsnou parlamentní většinou, je zřejmé, že by došlo k výraznému omezení manévrovacího

prostoru prezidenta republiky při vytváření vládních většin, ale například i snížení pravděpodobnosti úspěchu prezidentského veta.

3.4.2. Miloš Zeman jako kandidát na prezidenta a prezident

Miloš Zeman se však této myšlenky ani v dalších letech nevzdal. Na začátku roku 2010, při setkání Miloše Zemana s tehdejším prezidentem Václavem Klausem, se oba politici shodli na nutnosti změny volebního systému. Miloš Zeman pak doplnil, že by se systém měl změnit tak, aby umožňoval vznik silnějších vlád (Hradílek, Machová 2010). Ačkoliv tedy přesnou podobu změny nspecifikoval, je jasné, že se oba dřívější partneři shodli na potřebě posílit většinové prvky v systému vzhledem ke zmínce o silnějších vládách. O několik měsíců později již Miloš Zeman na půdě Univerzity Jana Amose Komenského tuto změnu specifikoval. Stejně jako ve volební reformě z roku 2000 i zde navrhoval zvýšit počet volebních obvodů ze 14 na 35 a tuto myšlenku dále rozvinul zavedením možnosti panašování¹¹ (Kopecký 2010).

V této rétorice pak Miloš Zeman pokračoval i po svém zvolení prezidentem. Na návštěvě Senátu svůj názor na změnu volebního systému též prezentoval a i tehdy zůstalo u návrhu na rozšíření počtu volebních krajů na 35. Podobná zůstala i obhajoba jeho návrhu, když opět argumentoval, že tento způsob volby umožní voličům lépe poznat kandidáty (Bém 2013). Jak připomíná Erik Tabery, Miloš Zeman svůj návrh přednesl i v Poslanecké sněmovně. Zde se dokonce vypořádal s protiargumentem, že navrhovaná pravidla jsou v rozporu s naší Ústavou, což v roce 2001 potvrdil i Ústavní soud. Podle Miloše Zemana to však bylo pouze z důvodu nevhodně zvoleného volebního dělitele (Tabery 2013).

V rozhovoru pro portál idnes.cz k výročí dvou let ve funkci prezident Zeman opět potvrdil své dlouhodobě názory, které on však vnímá pouze jako posílení většinových prvků ve stále ještě proporcionálním systému. Připustil také, že většinový systém v České republice není možný, neboť je funkční pouze v zemích, kde jsou jen dvě relevantní politické strany (Kopecký 2015). Jak však ukazují poslední dvoje volby ve Velké Británii či příklad Francie, vyšší počet relevantních politických stran automaticky neznamená, že systém nebude plnit předpokládanou úlohu. V tomto ohledu je tedy prezident pro posílení

¹¹ Panašování se uplatňuje již nyní při komunálních volbách a umožňuje vybírat kandidáty z kandidátních listin více stran.

postavení a stability vlády, která by se měla opírat o výraznější vládní většinu složenou zároveň z méně politických subjektů, i když pro něj samotného by tato změna mohla znamenat jistou ztrátu vlivu, jak již bylo zmíněno výše. Změna volebního systému by pravděpodobně podpořila fungování parlamentního systému, byla by jakousi variantou jeho tzv. racionalizace a v konečném důsledku by vedla k silnějšímu postavení vlády, která by měla možnost omezit určité kroky prezidenta.

4. Analýza názorové kontinuity Miloše Zemana jako premiéra a prezidenta

V této kapitole práce shrne jednotlivé názory Miloše Zemana a jejich vývoj, tak jak jsou popsány v předchozích kapitolách. Výsledkem bude jasná odpověď na to, zda je Miloš Zeman ve svých názorech konzistentní, či zda jsou ovlivněny aktuálně zastávanou ústavní funkcí, případně osobním prospěchem. V této části práce budou názorová stanoviska podrobena výše zmíněným výzkumným otázkám, což umožní zodpovědět, zda k této problematice změnil Miloš Zeman postoj coby prezident v porovnání s názory Miloše Zemana coby předsedy vlády.

Prvně práce poskytne odpověď na výzkumnou otázku, jaký byl názorový posun Miloše Zemana na výše uvedenou problematiku a v čem Miloš Zeman zůstal konzistentní. Z okruhů, kde byla srovnávána názorová kontinuita Miloše Zemana ve funkcích premiéra a prezidenta, je ve dvou z nich jasně patrná názorová proměna a z ní plynoucí odlišné jednání. Jedná se o problematiku vlivu prezidenta na jmenování členů vlády a snahu změnit některé prezidentské pravomoci. V obou těchto případech se jako premiér vyjadřoval zcela opačně, než je tomu nyní, kdy zastává post prezidenta republiky.

Zejména u prvního jmenovaného okruhu pravomocí je změna proklamovaných názorů Miloše Zemana velmi výrazná. Ačkoliv se jako premiér sám domáhal svého ústavního práva na jmenování ministrů dle jeho návrhu a odmítl tedy možnost, že by se prezident republiky směl výrazněji vměšovat do jejich jmenování, při změně ústavní funkce se již svých původních názorů nedržel. Při jmenování vlády Bohuslava Sobotky dával najevo, že není povinen jmenovat všechny ministry, které mu premiér navrhne.

Při srovnání jsou zcela odlišné také kroky Miloše Zemana v otázce šíře prezidentských pravomocí. Premiér Zeman a jeho vládní strana se ve spolupráci s ODS v minulosti pokusily schválit takovou změnu Ústavy, která by pravomoci prezidenta poměrně výrazně omezila a další vymezila natolik, že by prezidentu republiky nenechala dostatečný prostor pro vlastní uvažování a roli jako jakési systémové pojistky. I před samotným pokusem o změnu Ústavy se prezidenta pokusil omezit takzvaným kompetenčním sporem, neb se neshodovali v jejím výkladu. Jako prezident však jakékoliv změny ve svých pravomocích odmítá, i přesto, že ve srovnání s návrhy ČSSD a ODS z doby opoziční smlouvy, jsou současné návrhy značně měkčí a skutečně se jedná

spíše o zpřesnění. Miloš Zeman poukazuje zejména na to, že jeho mandát je daný přímo občany, tudíž je nelogické, aby měl menší pravomoci než jeho Parlamentem volení předchůdci. Již před samotnou volbou například Tomáš Lebeda tvrdil, že přímo zvolený prezident bude cítit vyšší legitimitu (Eliášová 2012). Nicméně přímá volba fakticky nic na roli prezidenta nezměnila, stejně jako tomu bylo po jejím uzákonění například na Slovensku. Tento argument tedy můžeme považovat za nedostatečný a není to důvod, proč by zákonodárce nemohl pravomoci prezidenta upravit.

Problematikou, kde Miloš Zeman názory nezměnil, je případná úprava volebního systému do Poslanecké sněmovny. Zde stále zastává stanovisko, že současný systém produkuje slabé a nestabilní vlády, ve kterých jsou navíc neúměrně zastoupeny malé strany s vysokým „vyděračským“ potenciálem. Stále tedy trvá jeho přesvědčení o správnosti posílení většinových prvků (tj. v první řadě zvýšení počtu volebních krajů) v současném systému. Konzistentní je i v názoru, že i po této změně by systém zachoval poměrné zastoupení. Z vybraných názorových okruhů je toto jediná oblast, kterou si Miloš Zeman vykládá stále stejně.

Dále je třeba analyzovat, zda měla problematika, na kterou Miloš Zeman (ne)změnil názor přímou spojitost s aktuálně zastávanou ústavní funkcí. V tomto ohledu můžeme říci, že v prvních dvou zvolených případech je spojitost se zastávanou funkcí jasně patrná, přičemž ve třetím se jedná o spojitost spíše zprostředkovanou. Z analýzy vývoje názorů Miloše Zemana v prvních dvou případech vyplývá, že se vždy snažil v dané ústavní funkci maximálně využít či rozšířit svoje pravomoci. Nejprve jako premiér na úkor prezidenta, kterému chtěl odebrat pravomoc jmenovat členy ČNB, či přesně učit, koho prezident musí jmenovat premiérem.

Jako prezident se snaží své pravomoci zachovat v plné míře a maximálně jich využít pomocí extenzivního výkladu Ústavy. Například kladením podmínek před jmenováním vlády, tlakem na premiéra za účelem ovlivnit výběr budoucím ministrů, či odmítáním přijmout jejich demisi jako například v případě bývalé ministryně spravedlnosti Válkové. Kdy se v neoficiálním rozhovoru s ředitelem zahraničního odboru Hradu přiznal k tomu, že chtěl prezentovat sílu jeho pravomocí (ČTK 2015). V neposlední řadě jako prezident zastává i aktivní roli v zahraniční politice, kde se v minulosti s vládní politikou zcela neshodoval.

Pokus změnit volební systém do Poslanecké sněmovny podle výše popsaných principů se jeví jako výhodný pro předsedu stany, která pravidelně dosahuje vysokých volebních zisků. Je tedy možné předpokládat, že by takový systém pro ni byl výhodný a umožnil ji pohodlné vládnutí s podpornou méně fragmentované Sněmovny. Miloš Zeman však tyto změny prosazoval nejen jako předseda ČSSD, ale i jako předseda malé strany SPO, pro kterou je výhodný spíše systém poměrného zastoupení. Tyto názory prezentoval dále i přesto, že zázemí této strany mu umožnilo zúčastnit se boje o prezidentský úřad, přičemž by pro Miloše Zemana jako prezidenta bylo jistě výhodné mít svou prezidentskou stranu zastoupenou v parlamentu.

Druhým důvodem je, že rozdrobenost stranického spektra v PS se v minulosti¹² ukázala též výhodná i pro prezidenta, který má ambice ovlivňovat politické dění, kam se Miloš Zeman jistě řadí. Přestože tato úprava volebního systému by patrně vedla k méně názorově rozdrobené Sněmovně, zůstal tento jeho názor beze změny, ačkoliv by úřadu prezidenta ve svých důsledcích mohl zmenšit manévrovací prostor a umenšit jeho vliv. Pramení tedy patrně z hluboké nedůvěry k menším stranám danou jeho osobní zkušeností i antipatií s některými jejich představiteli, jejichž roli by touto změnou značně omezil.

Důležité je i odpovědět, zda Miloš Zeman uplatňuje stejné postupy, jaké požadoval po prezidentu Havlovi v době, kdy on sám zastával úřad premiéra. V zásadě lze říci, že na sebe Miloš Zeman uplatňuje jiné měřítko, než když v průběhu jeho premiérství byl prezidentem Václav Havel. V té době se snažil přeskupit některé pravomoci v rámci exekutivy tak, aby více nahrávaly vládě za účelem prezidenta Havla oslabit. V mnoha ohledech se však silnou osobností Václava Havla a jeho více či méně autonomními kroky inspiroval. Jako příklad této inspirace je snaha ovlivnit výběr ministrů před jejich jmenováním, ale zejména pak jmenování „vlastní“ úřednické vlády, i když zde jsou viditelné rozdíly mezi postupem Zemana v roce 2013 a Havla v roce 1997, nicméně oběma politikům se podařilo realizovat jejich představy o obsazení takového kabinetu. Prezident Zeman však pro svou vládu předem nevyjednal podporu ve Sněmovně, tudíž při hlasování nedostala dostatečný počet hlasů k získání důvěry a byla nucena podat demisi (Spěváčková, Masopustová 2013).

¹² Například v politické krizi roku 1997 velkou roli hrál Václav Havel, který při tehdejšímu stavu PS dokázal prosadit svou vizi vládního uspořádání.

Za zmínku také jistě stojí to, že ještě před Zemanovým premiérským obdobím, konkrétně po sněmovních volbách 1996 byl nakloněn silnějším ingerencím prezidenta ve vyjednávání o vzniku vlády. Z dokumentu Občan Havel je patrné, že Miloš Zeman tehdejšího prezidenta vyzýval k „ukázání pevné ruky“ a možnosti obnovy jeho autority z dob Občanského fóra (Zeman 1996)¹³. Mimo jiné i z tohoto vyjádření je zřejmé, že si Miloš Zeman již tehdy uvědomoval roli prezidenta v krizových situacích a nabádal ho, aby této možnosti využil k posílení svého významu. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že s autonomním prezidentem sympatizoval, nicméně jako premiér se snažil, aby postavení jeho samotného nebylo prezidentem nijak omezeno.

Názorovou proměnu Miloše Zemana dokresluje i jeho současné vystupování na adresu novináře Ferdinanda Peroutky nebo Evropské Unie. Ferdinanda Peroutku dříve opakovaně chválil a hovořil o něm jako o vzoru pro další novináře (Zeman 1998). Při 70. výročí osvobození Osvětimi, hovořil o selhávání elit a jako příklad si vybral mimo jiné Peroutku, který byl údajně fascinován nacismem a napsal článek „Hitler je gentleman“ (Zeman 2015). Existenci tohoto článku nebyl hradní aparát ani sám Zeman schopen doložit, nicméně v dehonestáční kampani na dříve oblíbeného novináře Hrad pokračoval i nadále. Jeho existenci nedoložil ani před soudem, kde Peroutkova vnučka žádala po českém státu omluvu. Ten nakonec rozhodl ve prospěch žalující strany a nařídil kanceláři prezidenta písemnou omluvu (Prchal 2016). V případě Evropské Unie je Miloš Zeman stále oficiálně zastáncem tohoto projektu, nicméně téměř vše, o čem se v souvislosti s EU v době vzniku této práce veřejně diskutovalo, výrazně kritizoval.

¹³ Situace po sněmovních volbách 1996 byla velmi komplikovaná. Tehdejší vládní koalice nedosáhla na sněmovní většinu – strany ODS, ODA a KDU-ČSL obdržely dohromady pouze 98 mandátů. Nečekaně silný mandát dosáhla ČSSD, která skončila s malým odstupem na druhém místě. Kvůli zastoupení dvou antisystémových stran SPR-RSČ a KSČM byla současná pravicová koalice odkázána na podporu levicové ČSSD, které tedy měla silné výhrady k premiéru Klausovi a jeho politice. V nepřehledné situaci vzrostl význam role prezidenta, který působil jako mediátor.

Závěr

Smyslem této bakalářské práce bylo objektivně analyzovat, zda Miloš Zeman v průběhu let změnil své názory na fungování českého politického systému a zda se tak stalo v souvislosti s aktuálně zastávanou funkcí nebo zda pro změnu jeho stanovisek existují i případné jiné okolnosti či důvody. Porovnávána byla názorová stanoviska a kroky ve funkcích premiéra i prezidenta s účelem zjistit, zda došlo k názorovému posunu na danou problematiku, případně jakého byl tento posun charakteru.

Z předchozích kapitol vyplývá, že jeho argumenty a jednání byly motivovány převážně účelově vztahem k dané ústavní funkci s cílem dosáhnout maximálního vlivu na politickou scénu. Miloš Zeman se tedy projevil jako pragmatik konající do značné míry podle hesla „účel světí prostředky“. Jeho kroky v úřadu premiéra, které měly oslabit případný vliv prezidenta, však dokládají, že již tehdy považoval funkci prezidenta za dostatečně potenciálně vlivnou na to, aby se její vliv pokoušel ústavně, ale i verbálně, umenšit.

Lze říci, že zatímco Miloš Zeman coby premiér postupoval typicky pro parlamentní formu vlády, kdy prezidentu republiky nehodlal přiznat větší vliv, než který mu náležel podle Ústavy a ústavních zvyklostí, přičemž se snažil přisvojit si vliv i v oblastech dosud samostatně prezidentem vykonávaných. Po zvolení prezidentem začal Miloš Zeman pravomoci tohoto úřadu vykládat mnohem širěji, než jaké mu přisuzoval coby premiér a často zastával protichůdná stanoviska, zejména týkajících se jmenovacích pravomocí, než ta, která deklaroval jako premiér.

Využíval pro jejich podporu argumentu přímé volby, která dle něj úřadu poskytla vyšší legitimitu, než jeho tomu bylo u jeho předchůdců a nebál se jít i do střetu s jiným orgánem vzešlým z přímých voleb nebo ovlivňovat vznik vládních kabinetů. Zvláště jako prezident jednal často na hraně svých pravomocí a vykládal Ústavu extenzivně či účelově bez ohledu na tzv. ústavní zvyklosti, čímž systém vychyloval směrem k semiprezidencialismu a to výrazněji než jeho předchůdci. V případě návrhu změn volebního systému zůstal jeho názor nezměněn.

Změna uvedených názorů je patrně ovlivněna snahou o maximalizaci svého vlivu na politický život v ČR, kdy si již Miloš Zeman nevystačil s ovlivňováním pouze z pozice

autority, ale snažil se, zejména v prvních letech svého prezidentství, do dění aktivně zasahovat. Změnu postojů pod vlivem jiných skutečností, než je změna zastávané pozice, lze v těchto případech vyloučit. Tak problematické okolnosti, které by vyžadovaly silnějších a samostatných zásahů prezidenta do politického dění nenastaly, přesto se jich Miloš Zeman rozhodl využít a testovat limity svého vlivu.

Typickým příkladem tohoto je jmenování tzv. prezidentského kabinetu po pádu vlády Petra Nečase. Došlo sice k uzákonění přímé volby prezidenta, tudíž prezident může mít pocit silnějšího mandátu, přičemž druhou významnou motivací k těmto krokům je i fakt, že se jednalo o prezidenta, který se o mandát ucházel s politickým programem, který chtěl naplňovat. Nicméně v tomto případě lze konstatovat, že ústavní zakotvení prezidenta zůstalo prakticky nezměněno a nemůže jej tedy opravňovat k jinému výkladu Ústavy či ignorování vůle jiných přímo volených orgánů. Argumentem přímé volby se prezident brání i před případným omezením jeho pravomocí a poukazuje na údajnou nelogičnost tohoto kroku.

Přesto však nelze říci, že Miloš Zeman všechny své názory artikuluje účelově vzhledem k aktuálnímu profitu. V otázce změny volebního systému do Poslanecké sněmovny zůstaly názory Miloše Zemana kontinuální nejen jako premiéra, ale i ve funkci předsedy Strany práv občanů a následně i jako prezidenta. Stále zastává stanovisko ve prospěch posílení většinových prvků, které jsou nevýhodné po malé strany, kam se řadí právě i SPO, jejímž je stále čestným předsedou. V kontextu jiných kroků výše uvedených, u kterých změnil svůj názor a kterými spíše rozšiřoval svůj vliv z pozice prezidenta, se jeví nelogicky prosazování zavedení výrazně méně proporčního volebního systému, který by pravděpodobně produkoval vlády se stabilnější podporou v Poslanecké sněmovně, čímž by značně snížil možnost prezidenta ovlivňovat politické dění ve vnitřní i zahraniční politice. Avšak vzhledem k dalším názorovým změnám Miloše Zemana, které nebyly předmětem analýzy (například vztah k Evropské Unii, útoky na Ferdinanda Peroutku), je na místě tvrdit, že Miloš Zeman je schopen měnit názory podle aktuální výhodnosti a názorů potenciálního elektorátu.

Ač se nejednalo o původní záměr práce, z výše popsaného vychází, že přímo volený prezident může být pro parlamentní demokracii nesystémový prvek, který může narušovat dosavadní ústavní zvyklosti a uzurpovat si vliv na úkor jiných těles jako jsou vláda či Parlament. De lege ferenda proto do budoucna navrhuji diskuzi o určité

racionalizaci parlamentarismu v ČR, která posílí pozici Poslanecké sněmovny, respektive jí odpovědné vlády, čímž zároveň přesněji vymezí vliv prezidenta republiky. V úvahu by v tomto případě připadlo zavést například konstruktivní vyjádření nedůvěry předsedovi vlády, či zavedení integračních prvků do systému poměrného zastoupení - typicky například bonus pro vítěze voleb - ve spojitosti s upřesněním některých pravomocí prezidenta. Zejména první navržený postup by předešel případům svévolného jmenování předsedy vlády prezidentem bez předchozích konzultací s politickými stranami zastoupenými v Poslanecké sněmovně.

Druhou, však k historickým tradicím Česka méně vhodnou, variantou může být zavedení poloprezidentského stylu vlády například podle francouzského vzoru, kdy vláda je odpovědná prezidentu republiky a není závislá na získání důvěry Poslanecké sněmovny, neb legitimitu získává již díky jmenování přímo voleným prezidentem a jmenování vlády tedy záleží čistě na uvážení prezidenta. Avšak vzhledem k odlišným historickým konsekvencím České a Francouzské republiky není jisté, že by tento princip vykazoval podobnou funkčnost i v místních podmínkách. Tato varianta je méně vhodná i z důvodu přílišné koncentrace moci v rukou jediné osoby.

Kromě názorové proměny Miloše Zemana motivované snahou rozšířit vliv, výše uvedené jasně dokazuje, že velmi záleží na charakteristice osobnosti, která úřad vykonává a její vůli respektovat ústavní zvyklosti a typické ústavní postupy. Ústavu však ohýbali i jeho předchůdci v úřadu – například Václav Klaus odmítal přijmout demisi ministra z rukou předsedy vlády. Při nerespektování ducha Ústavy a určitém krajním výkladu její litery může být chování prezidenta značně nepředvídatelné a narušovat stabilitu politického systému republiky, a proto je na místě úvaha o jisté formě racionalizace parlamentarismu, či upřesnění Ústavy.

Seznam použité literatury

Knižní publikace a odborné články

ANTOŠ, Marek, 2012, Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. *AUC IURIDICA: Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. 2012. Vol. 2011, no. 4 p. 27-41.

BENDA, Marek, 2013, K přípravě Ústavy ČR v České národní radě. In: GERLOCH, Aleš a Jan KYSELA. *20 let Ústavy České republiky: ohlédnutí zpět a pohled vpřed*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, pp. 37-41. ISBN 8073804484.

BRUNCLÍK, Miloš, 2008, Role prezidenta při vládních krizích v České republice. In: NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008, s. 286-309. ISBN 9788073631796.

BRUNCLÍK, Miloš, 2014a, Co jsou úřednické kabinety a za jakých okolností vznikají? Česká republika v mezinárodním srovnání. *Acta Politologica* [online]. 2014. Vol. 6, no. 1, p. 1-23. [cit. 20. 3. 2016]. ISSN 1803-8220. Dostupné z: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00602.pdf>

BRUNCLÍK, Miloš, 2014b, Mezi Berlínem a Paříží: Kam kráčí politický systém České republiky? In: KUBÁT, Michal, *O komparativní politologii a současné české politice: Miroslavu Novákovi v 60. narozeninám*. Praha: Karolinum. 2014. p. 57-77. ISBN 978-80-246-2479-2.

CABADA, Ladislav a David ŠANC. Český stranický systém ve 20. století. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 223 s. ISBN 80-868-9850-4

DRAHOKOUPIL, Šimon, 2013, Reflexe současné politické krize v ČR: Zavedení přímé volby prezidenta a fungování poloprezidentského systému v ČR. [online]. 2013. [cit. 2016-04-20]. Dostupné: <https://cz.boell.org/cs/2014/07/08/reflexe-soucasne-politicke-krize-v-cr-zavedeni-prime-volby-prezidenta-fungovani>

FILIP, Jan, 2001, *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Vyd. 2., dopl. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 458 s. ISBN 80-210-2592-1.

GERLOCH, Aleš, 2002, Realizace principu dělby moci v Ústavě České republiky. In: GERLOCH, Aleš. *Ústavní systém České republiky: Základy českého ústavního práva*. 4. vyd. Praha: PROSPEKTRUM, 2002, s. 301-310. ISBN 80-7175-077-8.

HENDRYCH, Dušan a Cyril SVOBODA, 1997, *Ústava České republiky: komentář*. Vyd. 1., V Praze: C.H. Beck, 1997, 242 s. ISBN 34-064-1685-3.

JUST, Petr, 2012, Vývoj ústavních institucí politického systému ČR. In: BUREŠ, Jan. *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 153-179. ISBN 9788024742830.

KLÍMA, Karel, 2008, Prezident České republiky v komparativním pohledu. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 16-23. ISBN 9788021045200.

KLÍMA, Karel, 2004, Výkonná moc v parlamentním systému ČR: aneb nakolik je forma vlády ČR ještě parlamentní? In: HLOUŠEK, Vít a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, Mezinárodní politologický ústav, 2004, pp. 37-44. ISBN 8021036117.

KLÍMA, Michal, 2000, Volební reforma v České republice v letech 1998 - 2000. *Politologický časopis* [online]. 2000, no. 3, s. 223-241 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2000/3/2000-3-2-KI%C2%B0ma-Volebn%C2%B0%20v%C2%A8esk%C4%81%20republice%20v%20letech%201998-2000.pdf20reforma>

KOUDELKA, Zdeněk, 2000, Změna volebního systému. *Politologický časopis* [online]. 2000, no. 1, s. 90-95 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2000/1/2000-1-14-Koudelka-Zm%C5%8Dna%20volebn%C2%B0ho%20syst%C4%81mu.pdf>

KUBÁT, Michal, 2013, *Současná česká politika: co s neefektivním režimem?*. Vyd. 1. Brno: Barrister, 2013, 119 s. ISBN 978-808-7474-860.

KROUPA, Jiří a Jaroslav BENÁK, 2015, *Základy politického systému České republiky: učební text pro bakalářské studium*. 2., opravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-7988-5.

KYSELA, Jan, 2006, Česká republika mezi poloprezidentským a parlamentním režimem?. *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy při AV ČR, 2006, XII., č. 1, s. 5-28.

KYSELA, Jan, 2004, *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 630 s. ISBN 80-864-3289-0.

KYSELA, Jan, 2008, Prezident republiky v ústavním systému České republiky – perspektiva ústavněprávní. In: NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008, s. 236-263. ISBN 9788073631796.

SARTORI, Giovanni, 2001, *Srovnávací ústavní inženýrství: Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. 1. vyd. Překlad Jana Ogrocká. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 238 s. ISBN 80-858-5094-X.

TABERY, Erik, 2006, *Vládneme, nerušit: opoziční smlouva a její dědictví*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2006, 300 s. ISBN 80-718-5446-8.

VODIČKA, Karel, 2011, Ústavní instituce a jejich funkce v politickém procesu. In: VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 313-377. ISBN 8073678934.

WINTR, Jan, 2008, Prezident republiky jako reprezentant státu, garant řádu a moderátor politických sporů. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 24-34. Sborníky (Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav), sv. č. 34. ISBN 9788021045200.

ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. 2. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2005, 344 s. ISBN 80-736-0260-1

Elektronické zdroje

BÉM, Roman. Zeman oprášil svůj návrh: Změnu volebního systému ve prospěch velkých stran. *ČT24* [online]. 21. 3. 2013 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/219776-zeman-oprasil-svuj-navrh-zmenu-volebniho-systemu-ve-prospech-velkych-stran/>

ČTK, 2000a, Jmenování Tůmy míří k soudu. *Idnes.cz* [online]. 30. 11. 2000. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/jmenovani-tumy-miri-k-soudu-dpq->

[/ekonomika.aspx?c=A001129_101451_domaci_mhk](http://ekonomika.aspx?c=A001129_101451_domaci_mhk)

ČTK, 2000b Václav Havel už má o příštím guvernérovi ČNB jasno. *Idnes.cz* [online].

20. 11. 2000 [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/vaclav-havel-uz->

[ma-o-pristim-guvernerovi-cnb-jasno-fsv-](http://ekonomika.aspx?c=A001120_155237_ekonomika_jjx)

[/ekonomika.aspx?c=A001120_155237_ekonomika_jjx](http://ekonomika.aspx?c=A001120_155237_ekonomika_jjx)

ČTK, 2000c Havel se bojí o nezávislost ČNB. *Idnes.cz* [online]. 30. 10. 2000 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/havel-se-boji-o-nezavislost-cnb-dmk->

[/ekonomika.aspx?c=A001027_102752_ekonomika_jjx](http://ekonomika.aspx?c=A001027_102752_ekonomika_jjx)

[/ekonomika.aspx?c=A001027_102752_ekonomika_jjx](http://ekonomika.aspx?c=A001027_102752_ekonomika_jjx)

ČTK, 2013, Kdy smí Zeman odmítnout ministra? Třeba když neumí číst a psát, tvrdí experti. *Novinky.cz* [online]. 6. 12. 2013 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/domaci/321357-kdy-smi-zeman-odmitnout-ministra-treba-kdyz-neumi-cist-a-psat-tvrdi-experti.html>

ČTK, 2012, Miloš Zeman oficiálně oznámil kandidaturu na prezidenta. *E15.cz: 15 minut pro ekonomiku a byznys* [online]. 26. 6. 2012 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z:

<http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/milos-zeman-oficialne-oznamil-kandidaturu-na-prezidenta-776543>

ČTK, 2015, Zeman: Mohl jsem ukázat svou sílu, ale Válková se "podělala".

Aktuálně.cz [online]., 3. 12. 2015 [cit. 2016-1-03]. Dostupné z:

<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezident-zeman-zvazi-zda-prijme-demisi-ministryne-vaalkove/r~fd0e60dcb35e11e4bdad0025900fea04/>

ELIÁŠOVÁ, Kateřina, 2012, Přimo volený prezident se může prosadit na úkor vlády, obává se politolog Lebeda. *Ihned.cz* [online]. 8. 2. 2012 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-54654430-primo-voleny-prezident-se-muze-prosadit-na-ukor-vlady-obava-se-politolog-lebeda>

GOSHATV3, 2014, Václav Havel a Miloš Zeman o sestavení vlády 1996. In: *Youtube* [online]. 4. 12. 2014 [vid. 2016-02-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=7llaiq71B9E>

HAVLIGEROVÁ, Jana, 2015, Babiš by rád vládl sám, chce většinový systém. *E15.cz: 15 minut pro ekonomiku a byznys* [online]. 2. 3. 2015 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/babis-by-rad-vladl-sam-chce-vetsinovy-system-1167704>

HRADILEK, Ludvík a Martina MACHOVÁ, 2010, Volební systém se musí změnit, shodli se Klaus a Zeman. *Aktuálně.cz* [online]. 26. 1. 2010 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/volebni-system-se-musi-zmenit-shodli-se-klaus-a-zeman/r~i:article:658965/>

CHUNDELA, Tomáš, 1998, Strany nesouhlasí s prezidentovými záměry. *Mladá fronta DNES*, 16. 6. 1998, s. 2. Dostupné z: http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=4696a266-4fdc-4c9e-a771-b88639f56798&index=articles_cze_1900-1999_v2&qt=Strany+nesouhlas%C3%AD+s+prezidentov%C3%BDmi+z%C3%A1m%C4%9Bry&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=

JURKOVÁ, Marcela, 2013, Zeman: Budu se vměšovat do sestavování vlády. Stropnický ministrem obrany nebude. *Ihned.cz* [online]. 8. 12. 2013 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/politika/c1-61418180-milos-zeman-hovory-z-lan>

KOPECKÝ, Josef, 2013 Zeman: Možnost odvolat premiéra vyplývá z extenzivního výkladu ústavy. *Idnes.cz* [online]. 4. 2. 2013 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zeman-mini-ze-z-ustavy-vyplyva-moznost-odvolat-premiera-pe6-domaci.aspx?c=A130204_112657_domaci_kop

KOPECKÝ, Josef, 2015 Zeman: Kdyby tu přistáli zelení mužáci, pošlu je dodělat tunel Blanka. *Idnes.cz* [online]. 12. 3. 2015 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z:

http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-idnes-cz-s-prezidentem-zemanem-po-dvou-letech-na-hrade-psc-/domaci.aspx?c=A150311_191350_domaci_kop

KOPECKÝ, Josef, 2010, Nezachraňuji hokej a neprotlačuji herečky, bavit Miloš Zeman studenty. *Idnes.cz* [online]. 4. 3. 2010 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z:

http://zpravy.idnes.cz/nezachranuji-hokej-a-neprotlacuji-herecky-bavit-milos-zeman-studenty-1k6-/domaci.aspx?c=A100304_135050_domaci_kop

KUBÍK, Jiří, 1998, Nehledě na Havla, ČSSD chce Kavana i Grulich. *Mladá fronta DNES*, 14. 7. 1998, s. 1. Dostupné z:

[http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=e896ab85-a2f0-4e00-965b-5c79b40ff7ba&index=articles_cze_1900-](http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=e896ab85-a2f0-4e00-965b-5c79b40ff7ba&index=articles_cze_1900-1999_v2&qt=Nehled%C4%9B+na+Havla%2C+%C4%8CSSD+chce+Kavana+i+Grulich+ha&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=Kub%C3%ADk)

[1999_v2&qt=Nehled%C4%9B+na+Havla%2C+%C4%8CSSD+chce+Kavana+i+Grulich+ha&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=Kub%C3%ADk](http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=e896ab85-a2f0-4e00-965b-5c79b40ff7ba&index=articles_cze_1900-1999_v2&qt=Nehled%C4%9B+na+Havla%2C+%C4%8CSSD+chce+Kavana+i+Grulich+ha&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=Kub%C3%ADk)

KŘIVKA, Vladimír, 2013, Může prezident odvolat premiéra?: Naše ústava umožňuje poloprezidentský systém, tvrdí někteří právníci. *Lidové noviny*. 1. 2. 2013, s. 1.

Dostupné z:

[http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=e815f954-5612-4a76-b1d7-](http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=e815f954-5612-4a76-b1d7-08b253237fdc&index=articles_cze_2013_v2&qt=&qsmpl=odvolat+premi%C3%A9ra&qsr=&qsc=&qa=)

[08b253237fdc&index=articles_cze_2013_v2&qt=&qsmpl=odvolat+premi%C3%A9ra&qsr=&qsc=&qa=](http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=e815f954-5612-4a76-b1d7-08b253237fdc&index=articles_cze_2013_v2&qt=&qsmpl=odvolat+premi%C3%A9ra&qsr=&qsc=&qa=)

PERGLER, J., KUBÍK, J., SLONKOVÁ, S., 1998, Miloš Zeman se pokusí sestavit nový kabinet. *Mladá fronta DNES*, 23. 6. 1998, s. 1. Dostupné z:

[http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=4c10d26b-61b3-4b52-9b91-948685608a6d&index=articles_cze_1900-](http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=4c10d26b-61b3-4b52-9b91-948685608a6d&index=articles_cze_1900-1999_v2&qt=Milo%C5%A1+Zeman+se+pokus%C3%AD+sestavit+nov%C3%BD+kabinet&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=Kub%C3%ADk)

[1999_v2&qt=Milo%C5%A1+Zeman+se+pokus%C3%AD+sestavit+nov%C3%BD+kabinet&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=Kub%C3%ADk](http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=4c10d26b-61b3-4b52-9b91-948685608a6d&index=articles_cze_1900-1999_v2&qt=Milo%C5%A1+Zeman+se+pokus%C3%AD+sestavit+nov%C3%BD+kabinet&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=Kub%C3%ADk)

MACHOVÁ, Martina, 2014, Zeman exkluzivně: Nedává logiku, abych měl menší pravomoci. *Aktuálně.cz* [online] 21. 3. 2014 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z:

<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezident-milos-zeman-rozhovor/r~8f7c105ab02b11e3a6490025900fea04/>

MAREK, Lukáš and KUBIŠTOVÁ, Pavla, 2015, Osobní msta, miní Zeman o návrhu na okleštění jeho pravomocí. Idnes.cz [online]. 3. 6. 2015 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zeman-o-navrhu-zmeny-ustavy-d1k-domaci.aspx?c=A150603_135620_domaci_pku

PEHE, Jiří, 2013, Vzpomínky na ústavní budoucnost. *Právo*, 31. 12. 2013, s. 1. Dostupné z: http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=d139e1cd-c9b4-45fd-b07e-780dc89670b4&index=articles_cze_2013_v2&qt=Vzpom%C3%ADnky+na+%C3%BAstavn%C3%AD+budoucnost&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=pehe

Právo, 1998, Zeman: Prezident nemá právo odmítnout navržené ministry. *Právo*, 13. 7. 1998, s. 2. Dostupné z: http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=b5ab58a2-1d5c-43ca-ac3c-ea68fca3c1da&index=articles_cze_1900-1999_v2&qt=&qsmpl=Prezident+nem%C3%A1+pr%C3%A1vo+odm%C3%ADtnout+navr%C5%BEen%C3%A9+ministry&qsr=&qsc=&qa=

STRAŠÍKOVÁ, Lucie, 2009, Mrazivá Letná – komunistům definitivně odzvonilo. ČT 24 [online]. 25. 11. 2009 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ct24/domaci/1371284-mraziva-letna-komunistum-definitivne-odzvonilo>

TABERY, Erik, 2013 Zeman proti Ústavě. Respekt [online]. 7. 5. 2013 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/komentar/zeman-proti-ustave>

ZEMAN, Miloš, 1998, O novináři a politicích. *Večerník Praha*. 9. 11. 1998. s. 5. Dostupné z: http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/news.php?uqid=aada8b21-99db-422c-ad12-33f7fa1679a5&index=articles_cze_1900-1999_v2&qt=Novin%C3%A1%C5%99i+a+politici&qsmpl=&qsr=&qsc=&qa=Milo%C5%A1+Zeman

ZEMAN, Miloš, 2015, Projev prezidenta Miloše Zemana k výročí osvobození Osvětlemi. Lidovky.cz [online]. 27. 1. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z:

http://www.lidovky.cz/projev-prezidenta-milose-zemana-k-vyroci-osvobozeni-osvetimi-pb5-/zpravy-domov.aspx?c=A150127_154143_ln_domov_rof

ZEMAN, Miloš, 2014, Vyjádření prezidenta Zemana k navržené vládě Bohuslava Sobotky. *IDnes.cz* [online]. 10. 1. 2014 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z:

http://zpravy.idnes.cz/vyjadreni-milose-zemana-ke-kabinetu-sobotka-fzr-/domaci.aspx?c=A140110_170510_domaci_hro

Legislativní dokumenty a parlamentní stenoprotokoly

ČSSD a ODS, 1998, *Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou*. [online]. 1998 Praha. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Opozicni-smlouva.pdf>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 3. volební období, Sněmovní tisk č. 537

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 3. volební období, Sněmovní tisk č. 359

Parlament České republiky, Poslanecké sněmovna, 7. volební období, Sněmovní tisk č. 506

PITHART, Petr, 2012, Parlament České republiky, Senát 8. funkční období:

Těšnopisecká zpráva z 8. schůze Senátu, 8. 2. 2012. In: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. 2012 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z:

<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=8&IS=4713&D=08.02.2012#b12371>

Předpis č. 285/2001 Sb., Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na vydání nálezu, že k platnosti rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 29. listopadu 2000 o jmenování guvernéra a viceguvernéra České národní banky se vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. In: *Sbírka zákonů*. 3. 8. 2001

Předpis č. 278/2001 Sb., Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů*. 3. 8. 2001

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 16. 12. 1992

Výborný, Miloslav, 1996, Stenografický zápis 1. schůze, 27. června 1996. In: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. 1996 [cit. 2016-0-01].

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/001schuz/1-2.html#49>

ZEMAN, Miloš, 2013a, Parlament České republiky, Senát 9. funkční období: Těsнопisecká zpráva z 6. schůze Senátu, 21. 3. 2013. In: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. 2013 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z:

<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=67844>

ZEMAN, Miloš, 2013b, Projev prezidenta republiky Miloše Zemana v Poslanecké sněmovně. In: *Hrad.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z:

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/349.shtml>

ZEMAN, Miloš, 2003, Společná schůze Poslanecké sněmovny a Senátu: Stenografický zápis 2. schůze, 24. 1. 2003. In: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. 2003 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/2002ps/psse/stenprot/002schuz/2-1.html#5>

Zákon č. 204/2000 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, In: *Sbírka zákonů*. 14. 7. 2000.

Zákon č. 340/2000 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů, In: *Sbírka zákonů*. 27. 9. 2000.

Zákon č. 6/1993 Sb., Zákon české národní rady o České národní bance, In: *Sbírka zákonů*. 31. 12. 1992

Zákon č. 182/1993 Sb., Zákon o Ústavním soudu. In: *Sbírka zákonů*. 16. 6. 1993.

Zákon č. 131/2002 Sb., Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. In: *Sbírka zákonů*. 15. 3. 2002.

Zákon č. 2/1969 Sb., Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky. In: *Sbírka zákonů*. 8. 1. 1969.